ב"ה

אין ליכט פון תורה

ספר

אלע משלים פון דובנער מגיד

כרך א' - חלק ב'

אידיש

130

הוצאת אמונה
ברוקלין נוא יארק,
שנת תשמ"א לפ"ק

אלע משלים פון דובנער מגיד

געזאמעלט און איבערזעצט פון זיינע
ווערק „אהל יעקב“, „קול יעקב“, „כוכב
מיעקב“, „אמת ליעקב“ און „ספר המדות“

פון
ת ש ר " ק

אין צוויי טייל

דעם דובנער מגיד'ס משלים

ערשטער טייל

.14	די פערבלאָנדזשעטע פוהרען	76
.15	גאַנגבארע סחורה	77
.16	די צוויי זייגערם	78
.17	שלאָגען — א רפואה	80
.18	ביידע האָבען זיך געפרעהט	81
.19	א שעהנער מסחר	83
.20	דעם טאַטען'ם מבינות	84
.21	די שבועה האָט קאַליע געמאכט	87
.22	אויסגעזוכט א שלעכטען צאָהלער	88
.23	אמת'ע טרערען און פאלשע	89
.24	זיך אליין קאַליע געמאַכט	92
.25	די ירושה	94
.26	צוריקגעגעבען דעם משכון	95
.27	מענש און חיה	97
.28	מ'קען די וועלט ניט איבערמאכען	99
.29	ער זינגט נעבעך	100
.30	א ביטערער גנב	102
.31	פון איילעניש קומט קיין גוטס	104
.32	ווי ווייט און ווי נאָהנט	107

		זייט
.33	דער אָרימאַן מיט'ן זייגערל	109
.34	דער שתדלן	111
.35	ווען הינט בילען	112
.36	אַ שלעכטער סימן	114
.37	דער אָנצוהערענים	115
.38	דער געראָטענער קרוב	117
.39	איין פונקט פערגעסען	119
.40	וואָס האָט ער פון אלטע גליקען?	121
.41	צופיעל איז אומגעזונד	123
.42	ביזט א זינגער, זיי אַ חזן	124
.43	דער זייגערל	125
.44	דער סוד	126
.45	די געווירצטע מאכלים	127
.46	דעם פאָטער'ס תשובה	129
.47	דורך פליים דערגרייכט מען אלעס	130
.48	א גוטער אָנפאנג	131
.49	דער בן מלך וואָס האָט פערגעסען	133
.50	דעם אלמנ'ס ליעבע	135
.51	געהיילט געוואָרען	137
.52	אן אונגעבעטענער גאַסט	139
.53	צווישען פראָסטאַקעס א גאון	140
.54	ער געהט מיט'ן אמת	141
.55	א פאָטער פערגעסט ניט	143
.56	אַז א מלך קומט צוגאַסט	144
.57	די גזלנים קומט א דאַנק	146
.58	צוויי שמחות	147
.59	לא לנו	149
.60	אַ וואָרנונג, ניט א שטראָף	150
.61	דער קלוגער דיענער	152

14
די פערבלאָנדזשעטע פוהרען

אַ סוחר איז געפאָהרען אין וועג מיט עטליכע פוהרען, שווער אָנגעלאַדען מיט סחורה. עס איז געווען אין מיטען ווינטער. די ערד איז געווען בעדעקט מיט שנעע אַ פּאָאר איילען הויך. קיין סימן פון אַ וועג איז ניט געווען צו זעהן, און דער סוחר מיט זיינע פוהרלייטע האָבען פערבלאָנדזשעט און זיי זיינען פערקראָכען אין אַ זייטיגען וועג, וואָס האָט געפיהרט צו אַ וואַלד, אָבער ניט אין שטאָדט אריין. האָבען זיי זיך געמוזט צוריקקעהרען אויף דעם זעלבען וועג, וואָס זיי האָבען אויסגעטראָטען, און קוים מיט צרות זיינען זיי געקומען אויפ׳ן ריכטיגען וועג.

דער סוחר האָט זיך שטאַרק גענומען צום האַרצען און געזיפצט און האָט אויסגערופען: „וועה איז מיר, וואָס האָב איך געטאָהן!"

„וואָס איז מיט אייך?" האָט איהם איינער פון די פוהרלייט געפרעגט. „וואָרום נעהמט איהר זיך אַזוי צום האַרצען? מיר האָט שוין ניט איינמאָל געטראָפען, אַז כ׳האָב פערבלאָנדזשעט און בין נאָכדעם צוריקגעקומען אויפ׳ן ריכטיגען וועג. צו וואָס זאָלט איהר זיך אַזוי דאַגה׳נען?"

„וואָס פערשטעהסטו ניט?" האָט דער סוחר געענטפערט. "דו האָסט געבלאָנדזשעט בלויז מיט איין אייצינע פוהר, און דער וועג וואָס דו האָסט געמאַכט איז באַלד אָבגעווישט געוואָרען, עס איז פון ווינד פערשאָטען געוואָרען מיט שנעע און דער שליאַד איז מעהר נישט געווען קענטיג. אָבער איך בין דורכגעפאָהרען מיט אַזוי פיעל שווער אָנגעלאַדענע פוהרען. דער פאַלשער וועג, וואָס איך האָב גע-

מאכט, וועט שוין בלייבען פאר א היבשע צייט. עס וועלען דורכפאהרען אונשולדיגע מענשען און דאס אננעהמען פאר דעם ריכטיגען וועג, און זיי וועלען דורך מיר בלאנדזשען און האבען גרויסע צרות."

נ מ ש ל

ווען א תלמיד חכם זינדיגט אפילו אונגערן, מאכט ער דערמיט א וועג פאר אנדערע מענשען, וואס ווייסען גאנץ ווייניג, און זיי מיינען, אז דער וועג, אין וועלכען דער תלמיד חכם איז געגאנגען, איז א ריכטיגער . . .

15

גאנגבארע סחורה

א סוחר האט געוואוינט אין א גרויסער שטאדט, אין וועלכער עס האבען זיך געפונען לויטער רייכע לייט, גבירים, און ער האט דארט געהאט א געשעפט פון דיאמאנטען און פערל. איינמאל האט זיך איהם פערוואלט איבערציהען אין א קלענערער שטאדט, וועלכע איז געווען בעוואוינט פון ארימע מענשען, בעלי־מלאכה, האט ער דארט געעפענט א קרעמעל, וואו ער האט פערקויפט הערינג, זאלץ, קעראסין און אנדערע פראסטע סחורות. ער האט געמאכט גוטע געשעפטען און איז געווען צופריעדען. נאר איינמאל איז געקומען זיינער א פריינד, פון דער גרויסער שטאדט, און ווען ער האט דערזעהן מיט וואס דער סוחר האנדעלט, האט ער גע־מאכט חוזק פון איהם. „איך פערשטעה ניט, צו וואס האסטו זיך גענומען צו אזעלכע פראסטע ארטיקלען? פארוואס קענסטו ניט האנדלען דא מיט דיאמאנטען און פערל, ווי דו האסט געהאנדעלט אין דער גרויסער שטאדט?"

„איך וועל דיר דאָס ערקלעהרען,“ האָט דער סוחר גע־ענטפערט. „דאָרט, אין דער גרויסער שטאָדט, זיינען די מענשען גאַנץ אַנדערש. ערשטענס, זיינען זיי מבינים אויף דיאַמאַנטען און פערל. צווייטענס, האָבען זיי געלד און קענען די גוטע סחורה קויפען. אָבער דאָ וואוינען נאָר אָרימע בעלי־מלאכה, וואָס דאַרפען האָבען די נויטיגסטע לעבענס־מיטעל: שוואַרץ ברויט, הערינג און גראָבע זאַלץ, און נאָך אַזעלכע זאַכען, — דאַרף איך האַלטען די סחורה וועלכע דאָ געהט.“

נ מ ש ל

דעם משל קען מען זאָגען אויף אַ רב, אַ גרויסער למדן, וועלכער שטעלט זיך אַוועק זאָגען אַ לאַנגען פלפול פאַר פשוט'ע אידען, וואָס האָבען ווייניג געלערנט און פער־שטעהען ניט וואָס דער רב זאָגט. עס וואָלט פיעל בעסער געווען, אַז ער וואָלט זיי געזאָגט אַ ביסעל מוסר, אַ ביסעל עין יעקב, אָדער מדרש, זאַכען וואָס זיי קענען פערשטעהן און וואָס זיי דאַרפען וויסען.

16
די צוויי זייגערס

איינער האָט געהאַט צוויי טייערע זייגערס, אויף וועלכע ער איז געווען זעהר שטאָלץ, און ער פלעגט זיי צייגען אַלע זיינע פריינד. אויף דער עלטער, ווען ער האָט געהאַלטען אין פערלאָזען די וועלט, האָט ער איבערגעגעבען די זייגערס צו זיינע צוויי זיהן און ער האָט זיי אָנגעזאָגט, אַז זיי זאָלען אין קיין פאַל די זייגערס ניט פערקויפען. נאָכדעם ווי דער אַלטער איז געשטאָרבען איז געקומען אַ שלעכטע צייט אויף

די זיהן. זיי זיינען געוואָרען אַלץ אָרימער און אָרימער און די נויט האָט זיי גענומען שטאַרק דריקען. האָבען זיי אָנ־געהויבען צו טראַכטען פון פערקויפען די טייערע זייגערלעך.

און אַזוי ווי זיי האָבען זיך געשעהמט איינער פאַר'ן אַנדערען צו געהן געגען דעם פאָטער'ס צוואה, האָט יעדער איינער פון זיי פערקויפט זיין זייגערל שטיל, אַז דער אַנ־דערער זאָל ניט וויסען. איינמאָל האָבען זיך די צוויי ברי־דער בעגעגענט, און איינער האָט געוואָלט וויסען, פיעל דער זייגער איז. פרעגט ער ביי דעם אַנדערען. זאָגט דער אַנדערער: „איך האָב מיין זייגער פערגעסען אין דער היים. און וואו איז דיינער?“ ענטפערט יענער: „איך האָב מיינעם אויך פערגעסען, אַזוי ווי דו . . .“ און גלייך איז ביידען קלאָר געוואָרען, אַז ביידע האָבען זייערע זייגערס פערקויפט.

„האָסט כאָטש גענומען אַ גוטען מקח?“ האָט דער על־טערער געפרעגט ביי דעם אינגערען. און דער אינגערער האָט געענטפערט: „איך האָב בעקומען אַ גאַנץ קליינעם פּרייז, ווייל דער מענש, וועמען איך האָב דעם זייגערל פערקויפט, איז קיין מבין ניט, האָב איך געמוזט נעהמען וואָס ער האָט מיר געגעבען.“

„זעהסטו,“ האָט דער עלטערער געזאָגט, „איך האָב אַנ־דערש געטאָהן. איך האָב צוערשט געטראָגען מיין זייגערל צו מבינים אָבצושאַצען און ערשט נאָכדעם האָב איך אויס־געזוכט אַ רייכען סוחר, וואָס האָט מיר געגעבען דעם ריכ־טיגען מקח.“

„ניין! איך האָב קליגער געטאָהן פון דיר,“ האָט דער אינגערער געזאָגט, „ווייל דו האָסט פערקויפט צו אַ מענשען, וואָס פערשטעהט דעם ווערטה פון דעם זייגער, און טאָמער אַמאָל, אַז דו וועסט דעם זייגער וועלען צוריק אָבקויפען, וועט ער וועלען מעהר ווי ער האָט דיר בעצאָהלט. אָבער איך האָב פערקויפט צו אַזאַ מענשען, וואָס פערשטעהט ניט דעם ווערטה פון דעם, און ער וועט זיך פרעהען ווען איך

וועל איהם געבען די זעלבע געלד וואס ער האט מיר בע־צאהלט."

נמשל

א חכם איז דער, וואס קוקט ארויס ווייטער ווי די נעגענווארט. איינער קריגט אמאל גוט בעצאהלט און דאך נארט ער זיך אב.

17
שלאָגען — אַ רפואה

ביי א רייכען מאן איז געווען א בן יחיד, זעהר א נאכ־געגעבענער און געצערטעלטער. איז ער געווארען זעהר קראנק מיט אזא שלאף־קראנקהייט. עס הייסט, ער פלעגט כסדר ליגען און שלאפען. קיין אנדער מיטעל איז ניט געווען, ווי איהם צו היטען, אז ער זאל ניט שלאפען צופיעל. וואס האט זיין פאטער געטאהן? ער האט צוגענומען די פערינגע און די קישענס, אום עס זאל דעם בן יחיד ניט זיין אנגע־נעהם צו ליגען לאנג אין בעט. אבער מיט דער צייט האט זיך דער אינגעל איינגעוואוינט צו שלאפען אויף א הארטען געלעגער, און ער פלעגט שלאפען אזוי געשמאק ווי געווען. וואס האט דער פאטער יעצט געטאהן? ער האט אין גאנצען צוגענומען די בעטעל און דער אינגעל האט געמוזט שלאפען אויף דער פאדלאגע. אבער אויך צו דעם האט זיך דער קראנקער אינגעל באלד צוגעוואוינט. ווען דער פאטער האט געזעהן, אז די אלע זאכען העלפען ניט, האט ער פערבויגט זיין רחמנות און האט גערונגען וועכטער, וואס פלעגען מיט בייטשען שלאגען דעם אינגעל, אהן מיטלייד, ווי נאר ער פלעגט איינשלאפען, און איהם מיט גוואלד אויפרייסען פון זיין שלאף.

נ מ ש ל

אלערליי צרות שיקט אויף אונז אַז דער אייבערשטער, אום אונז צו וועקען פון אונזער שלאָף, און ווען מיר גע־וואוינען זיך איין צו די צרות און שלאָפען ווייטער, שיקט ער אויף אונז אַז די גוים, וואָס שלאָגען אונז און לאָזען אונז ניט רוהען . . .

18
#ביידע האָבען זיך גע־פרעהט

צוויי גרויסע גבירים האָבען געוואוינט אין איין שטאָדט, און עס פערשטעהט זיך, אַז זיי האָבען איינע די אַנדערע שטאַרק ניט ליעב געהאַט. דען וועלכער נגיד האָט עס ליעב אַ צווייטען נגיד?

איינמאָל האָט איינער פון זיי געטאָהן אַ שדוך פאַר זיין טאָכטער. ער האָט בעקומען אַז איידים אַ צאַצקע, פון אַ פיינער משפחה, פון גרויסען יחוס. און גאַנץ נאַטירליך אַז דער אַנדער גביר האָט שטאַרק מקנא געווען דעם שדוך.

נאָכדעם אַז די יונגע פּאָרעל האָבען אָבגעלעבט צו־זאַמען אַ צוויי־דריי וואָכען, האָט דער שווער איינגעזעהן, אַז ער האָט זיך מיט זיין איידים מיאוס אָבגענאַרט. ער־שטענס, האָט זיך אַרויסגעוויזען, אַז ער איז גאַרניט אַזאַ למדן ווי מען האָט אין אָנפאַנג געמיינט, און צווייטענס, איז ער געווען אַ צולאָזענער, אַז אויסוואורף. מעהר ווי יחוס האָט ער ניט געהאַט. איז דער שווער נעגאַנגען צום שדכן און האָט צו איהם אַזוי געזאָגט:

„אייער שדכנות־געלד פאַר אויספיהרען דעם שדוך האָט איהר דאָך שוין בעקומען, אָבער איך וועל געבען צוויי מאָל

אזוי פיעל שהבנות, ווען איהר וועט ביי מיין אידים פועל'ן, אז ער זאל מיין טאכטער געבען א גט."

דער שדכן האט זיך גענומען צו דער ארבייט. ער האט גערעדט צום אידים אזוי לאנג, האט איהם צוגעזאגט אלע גליקען, א שעהנערע מיידעל ווי זיין ווייב און מיט מעהר נדן, ביז דער יונגער מאן האט בעוויליגט די ווייבעל אב־צו'גט'ן.

וואס האט דער שדכן געטאהן נאכדעם? ער איז אוועק צום אנדער גביר און האט דעם יונגען גרוש פארגעשלאגען פאר זיין טאכטער.

דער אנדער גביר האט זיך אין דעם שדוך אנגעכאפט מיטביידע הענד. דער שדכן האט איהם אזוי פעררעדט, אז דער גביר האט געמיינט דאס דער יונגער מאן האט אפגע'גט זיין ווייבעל, ווייל זי געפעלט איהם ניט. מען האט גלייך געבראכט דעם חתן, גלייך געשריבען די תנאים און א קורצע צייט שפעטער האט מען געמאכט די חתונה.

צו דער חתונה האט דער אנדער גביר אויך איינגע־לאדען דעם חתן'ס געוועזענעם שווער. אדרבה, זאל ער פלאצען, האט ער זיך געטראכט. דעם חתן'ס געוועזענער שווער איז געקומען און האט זיך שטארק משמח געווען. ער האט געטאנצט און געהוליעט, צוזאמען מיט זיין שונא. האט איינער, זיינער א בעקאנטער, איהם אבגערופען אן א זייט און האט איהם געפרעגט:

„איך פערשטעה ניט, וואס האט איהר זיך צו פרעהען? מילא יענער מאכט חתונה זיין טאכטער, אבער איהר — וואס האט איהר זיך צו פרעהען?"

„גאנץ פשוט," האט דער פאטער פון דער גרושה גע־ענטפערט. „מיר ביידע פרעהען זיך. ער פרעהט זיך, וואס ער האט בעקומען אן אידים, און איך פרעה זיך, וואס איך בין פון בעם אידים פטור געווארען."

נ מ ש ל

דער רייכער און דער אָרימאַן פרעהען זיך צוזאַמען. דער אָרימאַן פרעהט זיך, וואָס ער קריגט אַ נדבה, און דער רייכער, וואָס ער גיט אַוועק דאָס געלד און האָט דערפאַר אַ מצוה.

19

אַ שעהנער מסחר . . .

אַ גרויסער סוחר האָט ביי זיך געהאַט צוויי רייזענדע משרתים. איינער פלעגט פאָהרען אין לייפּציג און איינ־קויפען סחורה. דער אַנדערער פלעגט אַרומפאָהרען איבער פערשיעדענע שטעדט און פערקויפען די סחורה.

דער וואָס פלעגט אַרומפאָהרען פערקויפען די סחורה, האָט געהאַט גרויסע צרות, ווייל יענער וואָס פלעגט פאָהרען אין לייפּציג פלעגט אויפקויפען די ערגסטע סחורות, און דערפאַר איז דאָס געווען שווער צו פערקויפען. האָט ער אַלץ געזוכט אַ געלעגענהייט זיך צו טרעפען מיט יענעם און איהם אויסריידען, פאַר דעם וואָס ער קויפט אַזעלכע שלעכטע סחורה, וואָס קיינער וויל אין האַנד ניט נעהמען. אָבער עס האָט זיך אַלץ ניט געמאַכט די געלעגענהייט, אַז די צוויי זאָלען זיך צוזאַמענטרעפען.

נעהמט דער וואָס פלעגט אַרומפאָהרען פערקויפען און שרייבט אַוועק צו זיין בעל־הבית: „היות ווי ביי מיר איז געבליבען אַ ביסעל סחורה פון די סאַמע ערגסטע, וואָס זאָל איך מיט דעם טאָהן?“ האָט איהם דער בעל־הבית גלייך געשריבען אַז ענטפער: „פערקויף ביליג, מעג זיין אונטער'ן קרן, אַבי ווער פּטור פון דעם.“

גראַדע איז אין דער זעלבער אכסניא אנגעקומען דער משרת, וואָס פלעגט פאָהרען אין לייפּציג איינקויפען, און אַזוי ווי די ביידע משרתים האָבען איינע די אַנדערע ניט געקענט, האָט דער וואָס פלעגט אַרומפאָהרען פערקויפען, איהם געפרעגט אויב ער וויל ביי איהם קויפען סחורה זעהר ביליג.

ווען יענער האָט געהערט די ביליגע מקחים, האָט ער זיך אַנגעכאַפּט אַז די מציאות און האָט אָבגעקויפט די גאַנצע סחורה, וואָס דער פערקויפער האָט געהאַט. נמצא, אַז דער בעל־הבית האָט צוריק איינגעקויפט זיינע שלעכטע סחורה.

נ מ ש ל

אַזוי איז אויך מיט דעם מענשען, וואָס זינדיגט אַ גאַנצען יאָהר, און קוים וואָס ער דערוואַרט זיך אויף די ימים נוראים, אַז ער זאָל קענען תשובה טאָהן. אָבער באַלד נאָך די ימים נוראים בעגעגענט ער זיך ווידער מיט'ן יצר הרע און קויפט איין צוריק זיין פּעקעל עבירות.

20

דעם טאַטענ'ס מבינות

אַמאָל איז געווען אַ איד, אַ גרויסער חסיד, וועלכער האָט ניט געהאַלטען פון עולם הזה און איז כסדר געווען אריינ־געטאָהן אין רוחניות, כסדר געזעסען און געלערנט. האָט ער געהאַט אַ זוהן, אַ בחור, וואָס איהם איז שוין צייט געווען חתונה צו מאַכען. און איינמאָל, אַז אַ שדכן איז געקומען און האָט גערעדט אַ פיינעם שדוך, האָט דער פאָטער געזאָגט: „מיין זוהן איז ביי מיר אַ בן יחיד, וויל איך איהם ניט משדך זיין מיט אַבי וועמען. איך מוז אַליין זעהן ווער עס

וועט זיין זיין שווער, וואס פאר א הויז ער פיהרט, און וויסעו וואס פאר א נאמעו ער האט צווישעו מענשעו. וועל איך טאקע אליין אריבערפאהרעו איו יענער שטאדט און זעהן אויב עס איז א גלייכער שדוך פאר מיין זוהן.“

איז דער חסיד אוועקגעפאהרעו מיט'ן שדכן צוזאמעו און זיינעו געקומעו צום פאטער פון דער מיידעל. די הויז איז געוועו זעהר א רייכע, א פאלאסט, און דעם חסיד איז דער שדוך גלייך געפעלעו געווארעו. האט ער געשלאסעו אן אבמאך מיט דעם מיידעל'ס עלטערעו און איז מיט א פרעה־ליכעו הארצעו אוועקגעפאהרעו צוריק אהיים.

ווען ער איז געקומעו אהיים, האט ער געמאכט א סעודה פאר אלע זיינע פריינד און קרובים, און דער עולם האט זיך שטארק משמח געוועו. דעם חתן'ס פאטער איז געזעסעו אויבעו־אן און האט דערצעהלט די גרויסע מעלות פון דעם מחותו: זיין יחוס, זיין עשירות, די שעהנע פיהרונג איו זיין הויז. היינט זיינע צדקות און זיין פרומקייט, וואס איז גאר ניט אויסצודערצעהלעו!

„און וואס איז עפעס וועגעו דער מחותנת'טע?“ האבעו די פריינד געפרעגט.

„די מחותנת'טע,“ האט דער חסיד געענטפערט, „איז אזוי גוט און פרום ווי איהר מאן. זי טיילט צדקה, און א גאנצעו טאג זיצט זי איבער'ן טייטש חומש און איבער'ן תהלים.“

„און וואס איז עפעס וועגעו דעם עיקר, די כלה אליין?“ האבעו די פריינד א פרעג געטאהן.

דעם חסיד'ס פרוי האט געהערט ווי די פריינד פרעגעו וועגעו דער כלה, האט זי זיך אויך צוגערוקט צום טיש און האט זיך געגומעו צוהערעו וואס איהר מאן וועט דערצעהלעו וועגעו דער כלה.

„די כלה,“ האט דער חסיד געזאגט מיט גרויס בעגייס־טערונג, „איז אזוינס וואס איך האב נאך איו מיין לעבעו

ניט געזעהן. איך האב גאר קיין ווערטער ניט אויסצודער־
צעהלען איהרע מעלות. זי איז א דימענט, א ברילליאנט!"

ווי נאר דער זוהן האט געהערט ווי זיין פאטער לויבט
אזוי די כלה, האט ער זיך צואווויינט אויפ'ן קול און האט
גענומען כליפען און שליוכצען אזוי ווי א קליין קינד. „וואס
איז דיר, זוהן מיינער, וואס וויינסטו?" האט די מוטער גע־
פרעגט. „הער וואס דער טאטע דערצעהלט וועגען דיין כלה,
וואס פאר א טייערע כלה דאס איז. ער זאגט דאך, אז איהר
גלייכען געפינט מען ניט אין דער גאנצער וועלט."

„הער צו, מאמע," האט דער חתן געענטפערט, „דו
קענסט דאך דעם טאטען און דו ווייסט דאך, אז ער איז
אויסגעטאהן פון דער וועלט, און וואס ביי געוואוינליכע
מענשען איז שעהן, איז ביי איהם מיאוס. דען וואס איז ביי
איהם שעהנקייט, אז ער קוקט קיינמאל ניט אויף א פרויענ־
צימער? און ווען ער לויבט זי אזוי שטארק, בין איך זיכער,
אז זי איז ניט שעהן און האט קיין ברעקעל חן, נאר זי איז
טאקע א גרויסע פערזעהעניש, וואס איהר גלייכען געפינט
מען ניט אין דער וועלט. און וואס מעהר דער טאטע לויבט
זי, אלץ זיכערער בין איך, אז זי איז אזא מיידעל, וואס מען
דארף פון איהר אנטלויפען פאר א מייל . . ."

נמשל

די אידען אין מדבר האבען געוואוסט, אז ביים אייבער־
שטען איז נאר אנגעלייגט פרומקייט און אבגעשיידענקייט
פון עולם הזה פערגעניגענס, און ווען זיי האבען געהערט ווי
דער אייבערשטער לויבט זעהר ארץ ישראל, האבען זיי זיך
געטראכט, אז דאס מוז זיין א לאנד, וואו מען דארף זיך
פלאגען און לעבען נאר מיט רוחניות.

21
די שבועה האָט קאַליע געמאַכט

איינער איז געקומען איז אַ שניט־קראָם קויפן סחורה אויף אַ בגד. דער קרעמער האָט דעם מאַן גוט געקענט, אַז מען טאָר איהם ניט געבען אהן געלד, ווייל ער איז געווען בעוואוסט פאַר אַ שלעכטען צאָהלער. פון דעסטוועגן האָט ער איהם געצייגט פערשיעדענע שטאָפען, און דוקא פון די פיינערע וואַארע, און מיט אַ פריינדליכער שטימע האָט דער קרעמער געגעבען אנצוהערענים דעם מאַן, אַז ער איז שטאַרק פערענגט אין געלד, און מוז האָבען מזומן פאַר זיין סחורה. און יענער האָט איהם געענטפערט: „איהר דאַרפט עס מיר גאַרניט דערמאַנען. איך בין געקומען קויפען און בעצאָהלען.“ עטליכע מאָל אַזוי האָט דער מאַן אַליץ איבערגעזאָגט כמעט די זעלבע זאַך: „ווער רעדט וועגען ניט בעצאָהלען! וואָס דען? איך וועל ניט בעצאָהלען? ווי שיקט עס זיך גאָר אַז איך זאָל ניט בעצאָהלען? אַז אַ מענש קויפט סחורה דאַרף ער בעצאָהלען!“ און נאָך אַמאָל און נאָך אַמאָל האָט דער מאַן איבערגעזאָגט די זעלבע זאַך, און יעדען מאָל אַליץ העכער און העכער, ביז ער האָט צולעצט אויסגעשריען: „זאָלען מיין ווייב און קינדער אַזוי לעבען ווי איך וועל בעצאָהלען!“

ווען דער שניט־קרעמער האָט דערהערט די שבועה, איז איהם קאַלט געוואָרען אין אַלע אברים, און אין האַרצען האָט ער זיך געטראַכט: יעצט ווייס איך, אַז ער דענקט גאַרניט פון בעצאָהלען. דען אויב ער וואָלט גדענקט צו בעצאָהלען, טאָ צו וואָס דאַרף ער שווערען מיט אַזאַ שבועה? און ווען

ער שווערט יאָ, איז טאַקע אַ סימן, אַז ער האָט גאָרניט אין זינען צו בעצאָהלען!

נ מ ש ל

דעם עהרליכען מענשען גלויבט מען אָהן אַ שבועה. אַ שווינדלער העלפען ניט אַלע שבועות אין דער וועלט.

22

אויסגעזוכט אַ שלעכטען צאָהלער

אַ רייכער מאַן האָט געהאַט אַ זוהן, וואָס האָט געלערנט אין אַ ווייטער שטאָדט. פלעגט איהם דער פאָטער שיקען מיט יעדען דורכפאָהרער געלד אויף דער הוצאה. און דעם פאָטער׳ס שטייגער איז אַזוי געווען: אַז עס פלעגט פאָהרען אַן ארענטליכער מענש, פלעגט ער ניט שיקען דאָס געלד מיט איהם, נאָר אַז עס פלעגט זיך איהם מאַכען אַ קאָרגער מענש, אַ שלעכטער צאָהלער, פלעגט ער דורך איהם דוקא יאָ שיקען דאָס געלד. האָבען זיך מענשען געוואונדערט און ניט גע־קענט פערשטעהן, וואָרום דער פאָטער וויל ניט טרויען גוטע און ארענטליכע מענשען, נאָר דוקא דעם קאָרגען, דעם שלעכ־טען צאָהלער טרויט ער יאָ. האָבען זיי צו דעם פאָטער גע־זאָגט:

„איהר ווייסט דאָך אַליין, אַז עס וועט נעהמען אייער זוהן אַ סך מיה און צייט ביז ער וועט אַרויסרייסען ביי דעם קאָרגען זיין געלד, ווייל ער האָט פיינט צו צאָהלען און פער־גינט קיינעם ניט דעם לעבען.“

האָט דער פאָטער אַזוי ערקלערט:

„פערשטעהט איהר מיך אַזוי: מיין זוהן איז ביי מיר אין הויז ערצויגען געוואָרען אין לוקסוס און אין אַלע פער־

נעניגענס. ער האט סיינמאל געוואוסט פון דאגות און ווייס ניט דעם ווערטה פון געלד. ווען איך זאל איהם שיקען געלד דורך פאסט, אדער דורך אזעלכע מענשען וואס וועלען איהם גלייך אויסצאהלען, האב איך מורא, אז ער וועט דאס געלד גלייך אויסברייגנען אויף נארישע פערגעניגענס, מיט שלעכטע חברים. דארום שיק איך איהם נאר מיט דעם שלעכטען צאהלער. ביי איהם וועט ער ארויסקריגען ביסלעכווייז, נאר אזוי פיעל וויפיעל ער דארף האבען אויף עסען און אויף די נויטיגסטע זאכען צום לעבען.“

נמשל

אפטמאל בעקומט דער מענש זיין חלק אויף דער וועלט דורך א שלעכטען מזל, וועלכער צאהלט איהם אוים אין קארגע חלקים, כדי דער מענש זאל פון צופיעל וואוילטאג ניט אראב פון גלייכען וועג.

23

אמת׳ע טרערען און פאלשע

א קרעמער האט איינמאל אבגעברענט און האט פערלארען זיין גאנצען פערמעגען. דערצו איז ער געבליבען א גרויסער בעל־חוב, ווייל כמעט זיין גאנצע סחורה האט ער געהאט גענומען אויף בארג, און יעצט האט ער ניט געהאט מיט וואס צו בעצאהלען. און ווען צו ענדע פון דעם טערמין האט איהם דער פאבריקאנט, ביי וועמען ער פלעגט קויפען סחורה, אריינגעשיקט א חשבון, אז ער זאל בעצאהלען וואס פון איהם קומט, האט זיך דער קרעמער שטארק גענומען צום הארצען. איז ער ארומגעגאנגען צו גוטע פריינד פרעגען אן עצה, וואס ער זאל טאהן. האבען איהם גוטע פריינד געראטהען, אז ער זאל אריבערפאהרען צום פאבריקאנט און

איהם דערצעהלעז וועגעז זיינע אומשטענדעז און וואס פאר אז אונגליק עס איז איהם געשעהן, וועט איהם יענער ווארטעז, אדער איז גאנצען מוחל זיין דעם חוב.

דער קרעמער האט אזוי געטאהן. די רייזע האט גע־נומען עפּעס מעהר ווי א טאג. אבער אז ער איז אנגעקומען אין יענער שטאדט, וואו דער פאבריקאנט האט געוואוינט, האט ער ניט געהאט דעם מוטה צו געהן צו איהם. ער האט זיך געטראכט: ווי קען איך פאר איהם צייגען מיינע אויגען, אז איך בין איהם שולדיג אזוי פיעל געלד — גאנצע צוויי טויזענד קערבלעך, און ער האט מיר אזא לאנגע צייט גע־טרויט? איז ער געזעסען אויף זיין אכסניא און געטרויערט. דערווייל האט ער זיך בעקאנט מיט אנדערע סוחרים, וואס זיינען דארט איינגעשטאנען, און ער האט פאר זיי אויסגע־גאסען זיין ביטער הארץ. האבען זיי צו איהם געזאגט: „ווען איהר האט שוין געמאכט די לאנגע רייזע און איהר האט שוין אויסגעגעבען אזוי פיעל געלד, איז א שאד אז איהר זאלט צוריקפאהרען אהיים און דעם פאבריקאנט ניט זעהן. מאכט זיך א הארץ, געהט אריבער און זעהט זיך מיט איהם!“

איז דער קרעמער אוועק צום פאבריקאנט אהיים. אבער ווען ער איז אריין אין הויז האט ער פערלארען זיין מוטה. האט ער זיך אוועקגעזעצט אין קארידאר און האט אויסגע־בראכען אין א געוויין. האט געוויינט און געכליפּעט ווי א קליין קינד. דער פאבריקאנט האט דערהערט א געוויין, איז ער ארויס זעהן ווער דאס וויינט, און ווען ער האט דער־זעהן דעם קרעמער, האט ער זיך ניט געקענט אבוואונדערען. פרעגט ער איהם: „וואס איז דיר געשעהן? וואס וויינסטו?“ האט דער קרעמער געענטפערט: „ווי זאל איך ניט וויינען און ווי זאל איך ניט קלאגען? איך בין אייך שולדיג צוויי טויזענד קארבען און האב ניט מיט וואס צו בעצאהלען. איך בין א נשרף — געבליבען אן ארימאן!“

ווען דער פאבריקאנט האט דאס דערהערט, איז איהם

די הארץ צוגאנגען פאר רחמנות. ער האט דעם קרעמער אריינגענומען אין הויז, האט איהם פיין אויפגענומען און ער האט געזאגט: „ווייס ניט. איך זעה אז דו ביזט אן ארענטליכער מענש. דו ווילסט בעצאהלען, אבער דו קענסט ניט. שענק איך דיר די צוויי טויזענד קערבלעך. זאל עס זיין א מתנה." און ער האט צוריסען זיין וועקסעל פאר איהם אין די אויגען אויף פיצלעך.

דער קרעמער איז אוועק מלא שמחה. און ווען ער איז צוריק געקומען אויף זיין אכסניא האט ער דערצעהלט צו די אנדערע געסט די גאנצע געשיכטע, ווי דער פאבריקאנט האט איהם געשענקט די צוויי טויזענד קערבלעך. א שווינדלער, וואס האט זיך צוגעהערט, איז אויך אוועק צום פאבריקאנט, האט זיך דארט אוועקגעזעצט אין קארידאר און גענומען וויינען און קלאגען מיט בענומענע קולות. דער פאבריקאנט איז ארויס זעהן ווער דאס קלאגט אזוי, האט ער דארט געפונען א פרעמדען מענשען, וועמען ער האט קיינמאל אין זיין לעבען ניט געזעהן. פרעגט ער איהם: „וואס איז אויף דיר פאר א קלאג?" ענטפערט דער שווינדלער: „גוטער מענש! איך דארף האבען צוויי טויזענד רובעל, וויל איך אז איהר זאלט מיר דאס שענקען!"

דער פאבריקאנט האט איהם אנגעקוקט ווי א משוגענעם און געפרעגט: „מיט וואס פאר א רעכט בעטסטו פון מיר אזוי פיעל געלד?"

„אט יענעם האט איהר דאך געשענקט צוויי טויזענד רובעל," האט דער שווינדלער נע'טענה'ט, „טא מיט וואס ביז איך ערגער פון יענעם?"

„דו שלעפער איינער!" האט דער פאבריקאנט אנגעשריען. „מיט יענעם האב איך יאהרען געהאנדעלט, געפיהרט מיט איהם געשעפטען און געלייזט פון איהם שווערע טויזענדער, און יעצט, אז ער קען מיר ניט בעצאהלען, האב איך איהם געשענקט א חוב. אבער פון דיר האב איך דאך

גארנישט געהאט; ניט דו קענסט מיך און ניט איך קען דיך, טא פארוואס קומט דיר אז איך זאל דיר שענקען געלד?"

נמשל

ווען א צדיק פערזינדיגט זיך אמאל און טוהט תשובה, איז דער איבערשטער איהם מוחל, ווייל דער צדיק האט גע־טאהן א סך מעשים טובים און זיין חרטה איז אן אמת'ע. אבער דער רשע זינדיגט א גאנץ יאהר כסדר, נאר אז עס קומען די ימים נוראים פערגיסט ער פאלשע טרערען און האט כלומר'שט חרטה, און מיינט אז ער קען אבנארען דעם רבונו של עולם!

24

זיך אליין קאליע געמאכט!

א גרויסער גביר האט געהאט איין זוהן, א בן יחיד. וועלכער איז געווען א נאכגעגעבענער, א צופיעסטעטער, א שוואכער און אן איידעלער. דער פאטער האט זיין בן יחיד געלאזט ארומגעהן ליידיג און האט איהם בעפרייט פון אלע געשעפטען. די געשעפטען האט דער פאטער איבערגעגעבען צו א בעגלויבטען מענשען.

א צייט שפעטער האט דער געשעפטס־פיהרער אנגע־הויבען צו טראכטען, ווי אזוי ער קען פטור ווערען פון דעם בן יחיד און אליין ירש'ענען דעם גרויסען גביר. האט ער זיך מיט דעם בן יחיד בעפריינדעט און פלעגט איהם דער־צעהלען מעשיות פון שדים, פון רוחות, פון וועלכע דער בן יחיד פלעגט זיך שרעקען און ניט קענען שלאפען גאנצע נעכט. דער פאטער האט בעמערקט, אז זיין זוהן איז גע־ווארען מעלאנכאליש, שרעקעריג און בלאס. האט ער איהם

נענומען צו א גרויסען דאקטאר, און דער דאקטאר האט גע־זאגט: „אייער זוהן געהט ארום ליידיג, האט ניט וואס צו טאהן, איז קיין וואונדער וואס ער ליידעט. אויב איהר ווילט אז ער זאל זיין געזונד, גיט איהם ארבייט, נעהמט איהם אריין אין געשעפט, און ווען זיין קאפ און זיינע גערדאנקען וועלען זיין פערנומען, וועלען אלע זיינע שרעקען מיט זיין מעלאנכאליע פערשווינדען."

דער פאטער האט געפאלגט דעם דאקטאר און האט גע־זאגט דעם פיהרער פון זיינע געשעפטען, אז ער זאל נעהמען דעם פעקעל און זיך אבטראגען, ווייל ער דארף איהם מעהר ניט האבען. ווען דער געשעפטס־פיהרער האט דאס געהערט, האט ער געמיינט אז מען ענטזאגט איהם אלס שטראף דער־פאר וואס ער האט קראנק געמאכט דעם גביר'ס בן יחיד, האט ער זיך אנגעהויבען פערענטפערען און געבען תירוצים און ערקלערונגען. רופט זיך אב דער גביר: „וואס טויגען די סך רייד? סאי־ווי קענסטו ביי מיר מעהר קיין שטעלע האבען, ווייל די גאנצע רפואה פאר מיין זוהן בעשטעהט אין דעם, אז ער זאל זיך פערנעהמען מיט מיינע געשעפטען, טא האסטו ביי מיר מעהר ניט וואס צו טאהן."

נ מ ש ל

אזוי איז אויך געווען מיט דעם שלאנג. איידער דער שלאנג האט צוגערעדט דעם מענשען צו זינד, איז דער שלאנג ארומגעגאנגען גלייך ווי א מענש און האט געטאהן אלע אר־בייט פאר דעם מענשען, און דער מענש איז ארומגעגאנגען ליידיג. אבער נאכדעם ווי דער מענש האט געזינדיגט, האט דער אייבערשטער איינגעזעהן אז דער בעסטער מיטעל פאר'ן מענשען צו זיין אבגעהיט פון זינד איז צו ארבייטען און זיין אימער פערנומען, אז ער זאל קיין צייט ניט האבען צו טראכ־טען פון זינד. דארום האט ער דעם שלאנג פערשאלטען און דעם מענשען געהייסען אליין ארבייטען.

25
די ירושה

אַן אַלטער מאַן האָט געהאַט אַ קליין קינד, וואָס איז איהם געבוירען געוואָרען אויף די עלטערע יאָהרען. ער האָט דעם קינד, געוואוינליך, זעהר ליעב געהאַט און האָט איהם געוואָלט בעזאָרגען. האָט דער פאָטער צוזאַמענגענומען זיין גאַנצען קאַפּיטאַל און האָט עס איבערגעגעבען צו איינעם פון זיינע בעסטע פריינד און איהם געמאַכט פאַר אַן אַפּטרופּוס איבער זיין קינד, ער זאָל דעם קינד ערציהען און אויפפּאַסען אויף דער ירושה.

נאָכדעם ווי דער פאָטער איז געשטאָרבען האָט דער פריינד, דער אַפּטרופּוס, צוגענומען דעם אינגעל צו זיך אַהיים. ער האָט איהם געהאַלטען אויף זיין טיש, אַזוי ווי זיינעם אַן אייגענעם, און אַז דער אינגעל איז עלטער געוואָרען האָט איהם דער פריינד אַריינגענומען אין זיין געשעפט, האָט איהם דאָרט געגעבען אַ שטעלע און געצאָהלט אַ שעהנעם געהאַלט. דער בחור'ל איז געווען גאַנץ צופריעדען און עס האָט איהם ניט געפעהלט קיין זאַך. אָבער אַז ער איז שוין געוואָרען עלטער מיט נאָך אַ פּאָר יאָהר, האָט ער זיך דער־וואוסט, אַז דער פריינד האָט ביי זיך אַ גרויסע סומע געלד, וואָס איז אַ ירושה פאַר איהם פון זיין פאָטער. האָט דער בחור'ל זיך געטראַכט: אַז איך האָב אַזוי פיעלך געלד, טאַ צו וואָס לוינט זיך מיר אַרבייטען, און נאָך ביי אַ פרעמדען? איך קען דאָך פון דעם געלד לעבען אָהן אַרבייט, אָהן מיה. און ער האָט געבעטען דעם פריינד, אַז ער זאָל איהם אָב־געבען זיין ירושה, ווייל ער וויל לעבען פון זיין אייגענעם געלד.

„אויב דו ווילסט דיין געלד וועל איך דיר דאס געבען," האט דער פריינד געזאגט. „אבער אויב דו ווילסט פאלגען מיין עצה, זאלסטו זיך היטען און דיין ירושה ניט אנריהרען, ווייל אז דו וועסט די ירושה צונעהמען, וועט דאס געלד ביי דיר אוועק ביסלעבווייז, און עס וועט דיר ניט בלייבען א גראשען. איז פאר דיר בעסער, אז דו זאלסט לעבען פון דיין אייגענער ארבייט און די ירושה זאלסטו האלטען פאר שפעטער, אויף דיינע עלטערע יאהרען."

נמשל

אונזערע הייליגע אבות האבען איינגעלייגט ביי דעם אייבערשטען זייער זכות, וואס זאל ליגען בעהאלטען פאר אונז, זייערע קינדער, און דיזער זכות איז גרויס גענוג, אז מיר זאלען קענען מיט איהם לעבען. אבער דער אייבערשטער וויל אונז ניט אוועקגעבען דעם גאנצען זכות פון אונזערע אבות, טאמער וועלען מיר איהם איז גאנצען אויפעסען און עס וועט אונז גארנישט בלייבען. דארום האט ער אונז גע־געבען מצוות און מעשים טובים, דורך וועלכע מיר זאלען פערדיענען אן אייגענעם זכות, און לעבען פון אונזערע אייגע־נע מעשים, כדי דער זכות פון די אבות זאל אונז בלייבען אויף שפעטערע צייטען.

26

צוריקגעגעבען דעם משכון

ביי איינעם, א רייכען מאן, איז געבארען געווארען א אינגעל. האט מען געדארפט האבען אן אם. גערעדע מאכט זיך אז עס קומט אריין אין הויז אן ארימע פרוי, וואס געהט איבער די הייזער. זי שטעלט זיך ביים טיהר און

ווארט מען זאָל איהר געבען אַ נדבה. דער נגיד גיט אַ קוק אויף דער פרוי און עס שיינט איהם אַז זי קען זיין אַן אָם. פרעגט איהר דער נגיד: „ווילסטו זיין אַן אָם פאַר מיין קינד?" ענטפערט די אָרימע פרוי: „געווים, אויב איהר וועט נאָר צאָהלען."

ווערט דער נגיד אויסער זיך פאַר כעס און זאָגט: „דו שלעפּערקע! ווילסט נאָך אַז איך זאָל דיר צאָהלען? גיב אַ קוק וואָס דו האָסט אויסגעבעטעלט היינט און נעכטען — עטליכע גראָשענס מיט עטליכע פענעצלער טרוקענע ברויט. קענסטו פון דעם זיין זאַט? און וואָס וועסטו ביי מיר טאָהן פאַר אַן אַרבייט? גאָרנישט! וועסט זיך זיצען רוהיג, וועסט עסען פון אַל דאָס גוטס, אַזוי ווי אַלע ביי מיר אין הויז, און דו וועסט שלאָפען אין אַ ווייכע בעט מיט פעדערנעס, אַזוי ווי אַ גרעפין. ניין! איך וועל דיר ניט נעהמען פאַר אַן אָם. סיידען דו וועסט עפּעס צוצאָהלען!"

„איהר האָט רעכט, האַרינקע," האָט די פרוי צוגעגעבען. „אָבער וואָס קען איך אייך צאָהלען? איך בין אַן אָרימע פרוי און קיין געלד האָב איך ניט."

„טאָ גיב מיר אַ משכון," האָט דער בעל־הבית געזאָגט.

האָט די פרוי גענומען איהר טאָרבע, האָט פון דאָרט אַרויסגענומען איהר שבת'דיגען יאַקעל און האָט עס געגעבען דעם נגיד אַלס משכון.

די אָם איז פערבליבען אין הויז און עס איז איהר געווען גוט און וואויל, ביז דאָס קינד, וואָס זי האָט געזויגען, איז קראַנק געוואָרען. מען האָט גערופען אַ דאָקטאָר און דער דאָקטאָר האָט געזאָגט, אַז די מילך פון דער אָם איז צו פעט און דאָס קינד קען עס ניט פערדייען. און דער איינציגער מיטעל איז, אַז מען זאָל דער אָם אויפהערען צו געבען עסען רייכע שפּייזען, אַזוי ווי פלייש, פוטער, שמעטענע, פלאָדענס, קוגלען, מילך און וויין. זי זאָל עסען איינפאַכע עסענס און טרינקען וואַסער, און דערצו זאָל זי איינגעהמען אַזעלכע

מעדיצינעז, וואס וועלעז מאכעז איהר מילך מאגערער, אוז דאז וועט דאס קינד זייז געזונד.

האט מעז געטאהז אלעס וואס דער דאקטאר האט געהייסעז. דאז האט די אם געפאדערט ביים בעל־הבית, אז ער זאל איהר צוריק אבגעבעז איהר שבת׳דיגעז יאקעל, וואס זי האט איהם געגעבעז פאר א משכון. זי האט גע׳טענה׳ט: „קיין וואוילטאגעז קריג איך דאך ניט מעהר ביי אייך, אוז עסעז גיט איהר מיר גאנץ ארימע מאהלצייטעז, קומט אייך פון מיר גארנישט, טא דארפט איהר מיר צוריקגעבעז מיין משכון."

נ מ ש ל

די ערד איז די אם פון אלע בעשעפענישעז, וועלכע ציהעז פון איהר די יניקה. דער מענש, וועלכער איז בעשאפעז פון דער ערד, איז דער משכון, וועלכעז די ערד האט געגעבעז צו דעם אייבערשטעז. אזוי לאנג ווי די ערד איז געווען געבענשט מיט אל דאס גוטס, איז זי געוועז צופריעדעז. אבער נאכדעם, אז דער אייבערשטער האט די ערד פערשאלטעז פאר דעם מענשענ׳ס זינד, האט די ערד געזאגט צום מענשעז: „קעהר זיך אום צו מיר, ווייל דאס שטיקעל ערד, פון וועלכע דו ביזט געשאפעז, געהערט ניט צו דיר."

27
מענש און חיה

אמאל זיינעז זיך צוזאמענגעקומעז עטליכע קליינע קרעמער און האבעז געזאגט: „צו וואס זאלעז מיר האלטעז יעדער איינער א בעזונדער קרעמעל, און קאנקורירען אייגער מיט׳ן אנדערען, און ארונטערלאזען מקחים, און מאכען א

קלאָגעדיגע לעבען, לאָמיר מאַכען פון אַלע קליינע קרעמלעך איין גרויסע קראַם, אַ שעהנעם מאַגאַזין, און מיר וועלען אויסקלייבען איינעם אַ פעהיגען מענשען, וואָס זאָל פיהרען פאַר אונז דעם געשעפט, און די פּראָפיטען וועט ער צוטיילען צווישען אונז אויף גלייכע חלקים."

אַזוי האָבען די קליינע קרעמער געטאָהן, און דער גרויסער געשעפט איז אַוועק גאַנץ גוט. דער פערוואַלטער פון דעם מאַגאַזין האָט געפיהרט דעם געשעפט זעהר ערענטליך, האָט צוטיילט די פּראָפיטען מיט אַ ריכטיגען חשבון, און די קליינע קרעמער, עס הייסט די שותפים פון דעם מאַגאַזין, האָבען געלעבט צווישען זיך ערענטליך, בשלום ושלוה. אַ ביסעל שפּעטער האָט דער אויפזעהער פון דעם מאַגאַזין אָנגעהויבען צו שווינדלען און זיך אַרונטערלאָזען אין קעשענע . . . די שותפים, זעהענדיג אַז זייער געשעפטס-פיהרער איז ניט ערענטליך, האָבען זיי זיך אויך אָנגעהויבען אויפצופיהרען ניט ערענטליך צווישען זיך און האָבען גענומען גנב'ענען איינער פון אַנדערען און שווינדלען און רויבען.

נמשל

אַלע חיות, בהמות און עופות האָבען געגעבען, יעדער מין בעזונדער, פון זיינע אייגענשאַפטען צו דעם מענשען. און זיי זיינען אַלע געוועזען שותפים אין דעם מענשען. אַזוי לאַנג ווי דער מענש האָט זיך אויפגעפיהרט ערענטליך, האָבען זיך אַלע לעבעדיגע בעשעפענישען אויך אויפגעפיהרט ערענטליך. אָבער אין דער צייט פון פאַר'ן מבול, ווען דער מענש איז אַראָב פון דרך הישר, זיינען די חיות, בהמות און עופות אויך אַראָב פון גלייכען וועג, און דערפאַר איז דער מבול געקומען אויף אַלעמען.

28
מ׳קען די וועלט ניט איבערמאַכען

איינער, א שעהנער בעל־הבית און א זעהר קלוגער מענש, האט געהאט א זוהן, וועמען ער האט געהאלטען אויף קעסט מיט דער שנור צוזאמען. דער זוהן איז געווען א זעהר איידעלער יונגער מאן מיט א פיינעם כאראקטער און מיט זעהר א גוטע הארץ. ער איז געווען פשוט א מענש אהן א גאל. ער איז אימער געווען אריינגעטאהן אין צדקה און געהאלפען יעדען ארימאן.

אז ביי דעם זוהן איז געבוירען געווארען א בן זכר, האט דער זיידע אנגעגרייט א גרויסע סעודה לכבוד זיין ערשטען אייניקעל׳ס ברית. האט דער זוהן געזאגט צום פאטער:

„זאג מיר, טאטע, ווי וועסטו צוזעצען די געסט? אז דו וועסט זיי צוזעצען ווי די וועלט פיהרט זיך, די רייכע אויבען־אן און די ארימע ביים טיהר, וועל איך פון דעם האבען גרויס צער. דו ווייסט דאך ווי איך ליעב די ארימע לייט. איך וויל אז ביי מיין שמחה זאל מען די ארימע לייט זעצען אויבען־אן און די רייכע ביים טיהר.“

„הער צו, מיין זוהן,“ האט דער פאטער געענטפערט, „זאלסטו וויסען זיין, אז מ׳קען די וועלט ניט איבערמאכען. וואס עס איז איינגעפיהרט געווארען אויף דער וועלט איז אלץ מיט שכל. ארימע לייט קומען אויף א שמחה אום זיך אנצועסען. רייכע לייט קומען אויף א שמחה צוליעב כבוד. ווייל עסען האבען זיי גענוג ביי זיך אין דער היים. אז דו וועסט אוועקזעצען די ארימע לייט אויבען־אן, וועט יעדער אויף זיי קוקען, און זיי וועלען זיך שעהמען, און דער עסען

וועט זיי ניט איינגעהן. איין זאך איז דארום בעסער, אז זיי זאלען זיצען ביים טיהר, וואו זיי קענען עסען רוהיג און אונגעשטערט. און די רייכע לייט, אז דו וועסט אוועקזעצען ביים טיהר, וועסטו זיי שטארק בעליידיגען, דען זיי קומען דאך בלויז צוליעב דעם, אז מען זאל זיי זעצען אויבען־אן, און אויב ניט עסען און ניט כבוד, טא וואס וועלען זיי האבען ?"

נמשל

דאס איז דער משל אויף דער פראגע, ווארום דער אייבערשטער האט ארץ ישראל אבגעגעבען צו די אידען און צו די אומות העולם האט ער אבגעגעבען חוץ לארץ. ביי די אומות העולם איז דאך דער עיקר עסען און טרינקען און אלע גשמיות'דיגע זאכען. דארום דארפען זיי ניט האבען אזא געהויבענעם ארט ווי ארץ ישראל. אבער ביי די אידען איז דאך דער עיקר רוחניות, גייסטיגע גרויסקייט, און דאס האבען זיי נעקענט האבען נאר אין דעם הייליגען לאנד.

29

ער זינגט נעבעך . . .

א פאטער האט געהאט א זוהן, פון וועמען ער האט געהאט זעהר ווייניג נחת, האט ער איהם פערשיקט גאנץ ווייט. דארט האט דער זוהן חתונה געהאט און געווארען א טאטע פון קינדער. מיט זיין פאטער פלעגט ער זיך צייטענווייז דורכשרייבען, און אין יעדען בריעף, וואס ער פלעגט שרייבען צום פאטער, פלעגט ער אלץ בעטען געלד. דער פאטער האט איינגעזעהן, אז ער האט צו טאהן מיט א

לעכערדיגע זאַק, איז איהם שוין מיאוס געוואָרען צו שיקען, און ער האָט אויפגעהערט.

איינמאָל קומט אַז פון זוהן אַ בריעף, אַז ער איז איז גרויס נויט. ער, זיין פרוי און קינדער געהען פשוט אוים פאַר הונגער. דעם פאַטערס האַרץ איז שטאַרק גערירט געוואָרען. ער איז אָבער געווען אין ספק, אויב דער זוהן שרייבט איהם דעם אמת. האָט ער געזאָגט צו זיין געשעפטס־פיהרער: „פאָהר דו אַריבער אַהין, אין יענער שטאָדט, זעה זיך מיט מיין זוהן, און געפין אוים אויב ער איז טאַקע אין אַזאַ גרויסער נויט ווי ער שרייבט.“

יענער איז אַוועקגעפאָהרען און איז געקומען צוריק מיט אַ בעריכט, אַז דער דלות פון דעם זוהן איז שרעקליך גרויס. ער איז אָרימער פון די אָרימסטע.

„דערצעהל מיר,“ האָט דער פאַטער געבעטען, „וואָס האָסטו מיט מיין זוהן גערעדט, וואָס האָט ער דיר דערצעהלט און וואָס האָסטו ביי איהם געזעהן?“

„איך האָב איהם ניט געזעהן און בין אפילו ביי איהם אין הויז ניט געווען,“ האָט דער שליח געענטפערט.

„טאַ ווי אַזוי ווייסטו אַז ער איז אַזוי אָרים?“ האָט דער פאַטער געפרעגט.

האָט דער שליח דערצעהלט:

„ווען איך בין שוין געווען נאָהנט נעבען זיין הויז, האָב איך בעגעגענט זיינס אַ קינד. דאָס קינד איז געשפּרונגען מיט גרויס שמחה, אין איין הענטעל האָט ער געהאַלטען אַ שטיקעל גראָבע שוואַרץ ברויט און ער האָט געטאַנצט, און ער האָט נעבעך געזונגען . . . ער האָט זיך געפרעהט מיט דער שטיקעל שוואַרץ ברויט, וואָס ער האָט געהאַלטען אין האַנד, אַזוי ווי דאָס וואָלט געווען דער בעסטער מאכל אין דער וועלט. קענט איהר זיך פאָרשטעלען ווי גרויס אייער זוהן'ס דלות איז, אַז פון אַ שטיק שוואַרץ ברויט זינגט נעבעך זיין קינד . . .“

נמשל

אזוי קען זיך דער אייבערשטער פארשטעלען ווי גרוים עס איז די נויט פון דעם צדיק, ווען נאך א מאהלצייט פון טרוקען ברויט מיט א בולבע בענשט ער מיט כונה און זינגט „נודה לך".

30
א כיטרער גנב

א גנב האט געזעהן ווי א משרת טראגט געלד פון א סוחר צו א באנק. גאנצע זעק מיט געלד האט דער משרת געטראגען יעדען טאג. און דער גנב האט זיך גענומען קליגען ווי אזוי אויסצונארען ביים משרת דאס געלד. און אזוי ווי דער גנב שטעהט איינמאל אין גאס און זעהט דעם משרת געהן מיט די זעקלער געלד אויף זיין פלייצע, בעמערקט ער א גרויסען קליידער־געשעפט ניט ווייט פון דארט. געהט דער גנב אריין אין דעם קליידער־געשעפט און זאגט צום בעל־הבית: „מיינער א פריינד, זעהר א רייכער מאן, וועלכער איז אהער געקומען פון יענער און יענער שטאדט, וויל זיך קויפען א גוטען אנצוג, אבער גאר פון די בעסטע. וועגען דעם מקח איז גאר קיין רייד ניט. ער האט פיינד זיך צו דינגען. דער עיקר איז די קליידער זאלען זיך איהם ריכטיג פאסען און זאלען זיין פון בעסטען מאטעריאל."

„וואו איז אייער פריינד?" האט דער קליידער־הענדלער געפרעגט. „ווי קען איך וויסען זיין מאס, אז ער איז דא ניטא?"

„ער אליין קען אהער ניט קומען," האט דער גנב גע־ענטפערט. „ער איז זעהר פערנומען מיט מענשען אין דער

אכסניא, וואו ער שטעהט איין. אבער מיר קענען אויס־קלייבען א מענשען אין גאס, וואס איז פונקט פון אזא וואוקס ווי מיין פריינד, און אויף איהם וועלען מיר קענען מעסטען די קליידער.״

האבען זיך ביידע אוועקגעשטעלט ביי דער טיהר פון קראם, און גראדע איז אנגעקומען דער משרת מיט די זעקלעך געלד, וואס ער האט געטראגען פון זיין בעל־הבית צו דער באנק. האט דער גנב געזאגט צום קליידער הענדלער: „אט יענער משרת, וואס געהט דארט אין גאס, איז גראדע פון דעם זעלבען וואוקס ווי מיין פריינד.״ דער קליידער־הענדלער האט צוגערופען דעם משרת און האט צו איהם געזאגט: „זיי אזוי גוט, קום א ווייל אריין אין מיין קראם, איך וועל דיר געבען עפעס צו פערדיענען.״

אז דער משרת איז אריין, האט דער קליידער־הענדלער צו איהם געזאגט: „נעהם אראב דיינע קליידער און מעסט אן אויף דיר אט דעם אנצוג, איך וויל זעהן ווי דאס ליגט אויף דיר.״

דעם משרת איז דאס זעהר געפעלען געווארען. ער איז אליין נייגעריג געווען צו וויסען ווי ער וועט אויסזעהן אין א שעהנעם אנצוג, האט ער צוערשט אראבגענומען פון זיינע פלייצעם די זעקלעך געלד, נאכדעם האט ער פון זיך ארונטערגענומען זיינע קליידער און האט אנגעטאהן דעם נייעם אנצוג. און אזוי ווי ער האט געוואלט וויסען ווי ער זעהט אויס אין די פיינע מלבושים, האט ער זיך גענומען דרעהען פאר א שפיגעל און האט שטארק אנגעקוואלען פון זיך.

דער גנב האט דערווייל א כאפ געטהאן די זעקלעך געלד און איז מיט זיי אנטלאפען. דער משרת, זעהענדיג ווי דער גנב לויפט, האט ער איהם געוואלט נאכלויפען. אבער דער בעל־הבית פון געשעפט האט איהם אנגעכאפט פאר'ן קאלנער און געזאגט: „דו לויף ניט! צוערשט טהו אויס מיינע

קליידער, נאכדעם וועל איך דיך לאזען לויפען. ווער ווייס, אפשר ביזטו א שותף צו יענעם חברה־מאן און איהר ווילט ביי מיר אויסשווינדלען דעם בעסטען אנצוג, וואס איך האב אין מיין געשעפט?" אבער ביז דער משרת האט אויסגע־טאהן די פרעמדע קליידער און האט אויף זיך ארויפגעכאפט זיינע אייגענע קליידער, איז שוין דער גנב פערשוואונדען געווארען און מען האט איהם מעהר ניט געזעהן.

נ מ ש ל

דער מענש איז בעשאפען פון ערד און זיין נשמה קומט פון אויבען. די נשמה האלט זיך אן דעם גוף, אזוי ווי א פלאם האלט זיך ביי דער ליכט, און די נשמה בענקט ארויף אוןווארט ביז דער גוף וועט אויסגעהן און זי וועט קענען פליהען ארויף, אזוי ווי דער פלאם געהט אוועק ווען די ליכט געהט אויס. וואס טהוט אבער דער שטן, דער גנב? ער טהוט אן דעם מענשען איז קליידער פון תאוות, און ווען די נשמה דארף פערלאזען דעם גוף און פליהען ארויף אין הימעל, זאגען די מלאכים צו דער נשמה: „דו קענסט ניט פליהען ארויף. צוערשט ווער בעפרייט פון די פרעמדע קליידער, אין וועלכע מען האט דיר אנגעטאהן . . ."

31

פון איילעניש קומט קיין גוטס ניט ארויס

א ארימאן איז ארומגעפאהרען פון שטאדט צו שטאדט קלייבען נדבות. ער איז אזוי ארומגעפאהרען עטליכע יאהר און איז געווארען גוט געניט אין זיין „געשעפט". איינמאל, אין וועג, האט זיך צו איהם צוגעטשעפעט א נייער ארימאן, א בעל־הבית, וואס האט פערלארען זיין פערמעגען, און פאר

נויט האט ער זיך אוועקגעלאזט איבער די הייזער. עס פערשטעהט זיך, אלס א נייער ארימאן איז ער נאך ניט געווען בעקאנט מיט דעם ענין פון געהן איבער די הייזער.

דער עלטערער ארימאן האט זיך אויף איהם מרחם גע־ ווען, האט איהם גענומען אונטער זיין פראטעקציע, און האט צו איהם געזאגט: „דו קום מיט מיר און איך וועל דיך לערנען דעם געשעפט.“ דער געוועזענער בעל־הבית האט איהם געפאלגט, איז מיט איהם געגאנגען און געלערנט ווי אריינצוקומען אין א הויז, ווי צו מאכען א רחמנות פנים, וואס צו זאגען, ווי צו דאנקען און בענשען פאר א גוטער נדבה, און אויך ווי אנצושילטען פאר א קארגער נדבה.

איינמאל זיינען די ביידע ארימע לייט אנגעקומען אין אן אכסניא, וואו זיי האבען געדענקט אבצועסען, ווייל ביידע זיינען געווען זעהר הונגעריג. דער בעל־אכסניא איז געווען בעריהמט אלס גרויסער מכניס אורח און בעל צדקה. די צוויי ארימע לייט זיינען געזעסען דריי אדער פיער שעה און געווארט מען זאל זיי געבען עסען. אבער קיינער האט זיי גארנישט געגעבען. דעם נייעם ארימאן, וועלכער איז נאך ניט געווען געוואוינט צו הונגערן, איז די הארץ גע־ ווארען זעהר שוואך. האט ער געזאגט צום אלטען ארימאן: „צו וואס זאלען מיר זיצען ווי שטומע און ווארטען? לאמיר צוגעהן צום בעל־הבית און איהם בעטען, אז ער זאל אונז געבען עסען.“

„ניין!“ האט דער אלטער ארימאן אויסגערופען. „זאלסט זיך ניט וואגען דאס צו טאהן. איך ווייס בעסער. מיר וועלען ווארטען ביז מען וועט אונז רופען עסען.“

דערווייל זיינען אריינגעקומען עטליכע סוחרים, און ווי זיי זיינען נאר אריבער דעם שוועל פון דער אכסניא, האבען זיי א געשריי געטאהן: „גיט אונז עסען און מאכט עס שנעל!“ גלייך דערויף האבען די משרתים געגרייט א טיש און שנעל געבראכט פערשיעדענע עסענס, פיש זופ און ברא־

טענס און אויך פערשיערענע משקאות. דער נייער ארימאַן זיצט און קוקט ווי יענע עסען און זיין הונגער ווערט נאָך גרעסער, שטאַרקער. בעט ער זיך ביי זיין רבי׳ן, ביים אלטען ארימאַן, אז ער זאָל שוין אמאָל זאָגען דעם בעל־אכסניא, אז זיי ווילען עסען. אבער דער אלטער ארימאַן האט איהם ארויפגעליינט די האַנד אויפ׳ן מויל און איהם געהייסען שווייגען.

שפּעטער אביסעל, ווען דער בעל־הבית האט זיך אליין געזעצט עסען, האט ער גערופען די צוויי ארימע לייט: „קעמט, ליעבע אידען, וואַשט די הענד און זעצט זיך עסען.“ האבען די ארימע לייט געגעסען מיט דעם בעל־אכסניא, און עס פערשטעהט זיך, אז זיי האבען געהאַט נאָך א בעסערען מאַהלצייט ווי די סוחרים, ווייל מען האט זיי געגעבען די־זעלבע שפּייזען ווי דעם בעל־הבית.

„נו,“ האט דער אלטער ארימאַן געזאָגט צו דעם נייעם, „וואָס איז אויף דיר געווען אזא איילעניש? איך האָב דיר דאָך געזאָגט, אז עס וועט קומען די צייט, וועט מען אונז אויך געבען עסען. און דאָס וואָס די סוחרים האבען פריהער בעקומען צו עסען זאָל דיך גאָר ניט ארען, דען דו וועסט זעהן וואָס מאָרגען וועט זיין. זיי וועלען דערפאַר טייער בע־צאַהלען.“

און אזוי איז טאַקע געווען. אויף מאָרגען, אז די סוחרים האבען זיך גענומען קלייבען אין וועג, האט זיי דער בעל־הבית געמאַכט א רעכנונג פאַר פיש בעזונדער, פאַר בראַטענס בעזונדער און פאַר משקה בעזונדער. „זעהסטו,“ האט דער אלטער ארימאַן געזאָגט צום נייעם, „דערפאַר וואָס דו האסט געליטען און געוואַרט, האסטו געגעסען א בעסערען מאַהלצייט און עס קאָסט דיך גאָרנישט, און יענע וואָס האבען זיך געאיילט און געכאַפּט האבען ניט געהאַט אזא געשמאַקען מאַהלצייט ווי דו, און זיי מוזען נאָך גוט בעצאַהלען פאַר דעם!“

נמשל

פון איילעניש קומט קיין גוטס ניט ארויס. די רשעים זוכען אריינצוכאפען וואס מעהר פערגעניגענס אויף דער וועלט, און זיי בעצאהלען טייער פאר זיי. אבער די צדיקים, וואס האבען געדולד אוןווארטען, זיינען זוכה צו געניסען מיט'ן בעל־הבית פון דער גאנצער וועלט צוזאמען, און זיינען גוט אננעלייגטע געסט.

32

ווי ווייט און ווי נאָהענט

אז אלמן האט גענומען א צווייטע ווייב. פון דער ערשטער איז איהם פערבליבען א זוהן, וועלכער האט קיין האניג ניט געלעקט ביי דער שטיפמוטער. דער פאטער האט אלץ געטראכט: ווען וועט שוין מיין זוהן אויסוואקסען און איך זאל איהם קענען חתונה מאכען און אוועקגעבען צו א שווער אויף קעסט. די צייט האט זיך געצויגען ביז דער אינגעל איז געווארען א היבשער בחור, ווען מען האט שוין געמענט פיהרען צו דער חופה.

דער פאטער איז געווען א רייזענדער סוחר, און איינמאל, אויף דער רייזע, האט ער זיך אין א שטאדט בעקאנט מיט א שעהנעם בעל־הבית, וועלכער האט געהאט א פיינע טאכטער, און זיי האבען זיך צורעדט ביז עס איז ביי זיי געווארען א שדוך. גלייך ווי דער רייזענדער סוחר איז געקומען אהיים, האט ער זיין זוהן דערצעהלט, אז ער האט פאר איהם געטאהן א גוטען שדוך און אז אין דריי חדשים ארום וועט זיין די חתונה.

דער בחור האט זיך זעהר דערפרעהט און ער האט גע־

צעהלט די טעג ווען עס וועלען זיך ענדיגען די דריי חדשים און ער וועט שוין קענען פערלאזען זיין שלעכטע שטיפ־מוטער. ענדליך האט ער דערלעבט דעם גליקליכען טאג. דער פאטער האט געדונגען א פוהר צו פאהרען מיט איהם צו דער חתונה. מיט גרוים פרייד איז דער בחור ארויף אויפן וואגען און זיי האבען גענומען פאהרען אויסען שטאדט.

ווען זיי זיינען שוין אבגעפאהרען ביי א פאר שטונדען, האט דער בחור געפרעגט דעם בעל עגלה: „זאגט מיר, ר' איד, וויפיעל מייל זיינען מיר שוין אבגעפאהרען פון דער היים?" האט דער בעל עגלה איהם געזאגט. זיי זיינען אבגעפאהרען נאך עטליכע שטונדען, פרעגט דער אינגעל ווי־דער: „זאגט מיר, ר'איד, ווי ווייט זיינען מיר שוין אבגע־פאהרען פון דער היים?" און דער בעל עגלה זאגט איהם ווידער. א גאנצען וועג האט דער בחור געהאלטען רק אין איין פרעגען ווי ווייט ער איז שוין פון דער היים.

ערשט אז זיי זיינען שוין אבגעפאהרען א שטיק וועג, האט דער פאטער אויך אנגעהויבען פרעגען ביים בעל עגלה, אבער דער פאטער האט געוואלט וויסען, וויפיעל מייל איז נאך דא ביז צו דער שטאדט, וואו זיי פאהרען.

„זאג מיר, טאטע," האט דער בחור געפרעגט, „פאר־וואס פרעגסטו אנדערש ווי איך פרעג? איך וויל וויסען ווי ווייט מיר זיינען פון דער היים, אבער דו ווילסט וויסען ווי נאהנט מיר זיינען פון דער שטאדט, צו וועלכער מיר פאהרען?" האט דער פאטער געענטפערט:

„דו האסט גוט געפרעגט און איך האב אויך גוט גע־פרעגט. דו ווייסט ניט וואס פאר א פיינע כלה איך האב פאר דיר אויסגעקליבען און וואס פאר א פיינע מענשען די מחותנים זיינען, און וואס פאר א גליק עס שטעהט דיר פאר. דיר ליגט נאר איין געדאנק אין קאפ, און דאס איז צו לויפען פון דיין שטיפמוטער. דערפאר ווילסטו נאר וויסען ווי ווייט מיר זיינען שוין אבגעפאהרען. איך ווייס אבער יא וואס

פאר א גליק דיר האט געטראפען מיט דעם שדוד, דערפאר וויל איך וויסען ווי נאהנט מיר זיינען שוין צו דארט."

נמשל

ווען די אידען זיינען ארויס פון מצרים האבען זיי ניט געוואויסט וואס פאר א שעהנע לאנד דער אייבערשטער האט פאר זיי אנגערייט, האבען זיי זיך בלויז געקענט פרעהען מיט דעם, וואס זיי דערווייטערען זיך אלץ מעהר פון דער לאנד, וואו זיי זיינען געווען קנעכט. משה רבינו האט אבער יא געוואוסט וואס פאר א שעהנע לאנד ארץ ישראל איז, האט ער אלץ געהאלטען זיינע אויגען געריכטעט ניט צו דעם ארט פון וואנען זיי זיינען געקומען, נאר צו דעם ארט וואוהין זיי זיינען געגאנגען.

33

דער ארימאן מיט'ן זייגערל

ביי איינעם, א סוחר, איז געווען א זעהר צולאזענער אינגעל. יעדען מאל ווען דער פאטער פלעגט אוועקפאהרען וועגען זיינע געשעפטען פלעגט די מוטער א סך ליידען פון דעם אינגעל. איינמאל האט די מוטער איינגעבעטען דעם פאטער, אז ער זאל דעם אינגעל מיטנעהמען אויף זיין רייזע. דער פאטער האט דעם אינגעל געפרעגט, אויב ער וויל מיט איהם פאהרען, האט דער אינגעל געענטפערט, אז ער וויל ניט. אבער אז דער פאטער האט איהם צוגעזאגט צו קויפען א זייגערל איז דער אינגעל מרוצה געווארען, און זיי זיינען אוועקגעפאהרען קיין לייפציג.

אויפ'ן וועג האבען זיי זיך אפגעשטעלט אין אן אכסניא, און בעת זיי זיינען געזעסען ביים טיש און געגעסען, איז

אריינגעקומען אַז אַרימאַן און האָט דערצעהלט, אַז ער האָט געפונען אַ זייגערל, און ער האָט געפרעגט ביים סוחר, אויב ער וויל דעם זייגער קויפען. „ניין!" האָט דער סוחר געענטפערט. „איך דאַרף קיין זייגער ניט."

„איך וועל אייך דאָס אוועקגעבען זעהר ביליג, פאַר אַ העלפט וואָס עס האָט די ווערטה," האָט דער אַרימאַן געזאָגט.

„אפילו פאַר אומזיסט וויל איך אויך ניט," האָט דער סוחר ענטשיעדען געענטפערט.

ווען דער אינגעל האָט געהערט ווי זיין פאַטער האָט זיך ענטזאָגט צו קויפען דעם זייגער, האָט ער אנגעהויבען צו וויינען. „וואָס וויינסטו?" האָט דער פאַטער געפרעגט. „איך ווין ווייל איך זעה אַז דו נאַרסט מיך," האָט דער אינגעל געענטפערט. „דו האָסט מיר צוגעזאָגט קויפען אַ זייגער, און יעצט אַז דיר האָט זיך געמאַכט אַ געלעגענהייט צו קויפען אַזאַ מציאה און דו האָסט ניט געקויפט, איז אַ סימן אַז דו ווילסט גאַר אין גאַנצען ניט קויפען מיר אַ מתנה."

„הער צו, מיין זוהן, לאָמיך דיר ערקלערען די זאַך ווי דאָס איז. אָט דער אַרימאַן, דער שלעפער, האָט קיינמאָל אין זיין לעבען ניט געהאַט קיין זייגער. ביי זיין טאַטען האָט ער עס אויך ניט געזעהן. און יעצט, אַז ער האָט געפונען אַן אַלטען ביליגען זייגער, מיינט ער אַז עס איז ווערטה אפשר אַ טויזענד קערבלעך. און ווען ער זאָגט אַז ער וויל עס פערקויפען פאַר אַ העלפט פון דעם ווערטה, מיינט ער אַז איך וועל איהם אודאי אבצעהלען פינף הונדערט, און טאַקע ניט ווייניגער. אָבער איך ווייס אַז ווען מיר וועלן קומען אין לייפּציג וועל איך קענען אריינגעהן צו אַ זייגערמייסטער און ביי איהם וועל איך קריגען אַ פיינעם זייגערל, אַ נייעם, און עס וועט מיר העכסטענס קאָסטען 20 אָדער 30 רובעל. מעהר אודאי ניט."

נ מ ש ל

א פרומער עם הארץ ווייס קיין אונטערשיעד ניט פון א גרויסע ביז א קליינע מצוה. ער ווײנט אויף „פרים הנשרפים“ און ער ריכט זיך אז דערפאר וועט ער אריין גלייך אין גן־עדן. אבער דער וואס האט געלערנט און איז פרום, דער ווייס וואס פאר א שכר ער האט צו ערווארטען פאר יעדער מצוה בעזונדער.

34
דער שתדלן

א שטאדט האט אויסגעהאלטען איהרע „כלי קודש“, דעם רב, דעם שמש, דעם אונטער־שמש, און צוויי שוחטים מיט אלעם וואס זיי האבען געדארפט האבען. זיי האבען געהאט אויף שעהנע וואוינונגען, אויף אנשטענדיגע קליידער, אויף עסען און טרינקען און אלע הצטרכות מיט א ברייטער האנד, ניט געקארגט.

איינמאל האט געטראפען אן אונגליק און די שטעדטעל איז פערארימט געווארען. זיינען געקומען די כלי קודש צו די ראשי הקהלה מיט א קלאגע, אז זיי קריגען ניט גענוג געלד. מילא, א וואוינונג, און אפילו עסען, ארט זיי ניט אזוי. אבער אנשטענדיגע קליידער מוזען זיי האבען, ווייל עס פאסט ניט פאר זייער כבוד ארומצוגעהן אין די זעלבע אלטע קליי־דער, וואס זיינען שוין אויף זיי צוריסען.

„מיר טראגען ניט קיין שעהנערע קליידער,“ האבען די ראשי הקהלה געענטפערט. „אז מיר האבען געהאט האבען מיר אייך געגעבען. יעצט מוזט איהר זיך צופרידען שטעלען מיט וואס מיר קענען אייך געבען.“

צווישען די כלי קודש איז אויך געקומען דער שתדלן. א מענש וואס איז אויפגעטראגען מיט די רעגירונגס־בעאמטע, און ווען אידען דארפען עפעס א טובה פון דער רעגירונג געהט דער שתדלן בעטען פאר זיי. איהם האבען די ראשי הקהלה אויך געוואלט ענטזאגען זיין בקשה. האט זיך אויפגעשטעלט איינער, אן עלטערער מענש, און האט געזאגט: „רבותי! איהם, דעם שתדלן, מוזען מיר אוועקגעבען פון דאס לעצטע. אום ער זאל האבען שעהנע קליידער. דען וואס פאר אן אויפנאהמע וועט ער האבען ביי די רעגירונגס־בעאמטע ווען ער וועט צו זיי קומען אנגעטאהן אין שמאטעס? איהם מוזען מיר געבען די שעהנסטע קליידער. איהם מוזען מיר האלטען טייער.“

נ מ ש ל

אלערליי צרות און גזרות הענגען איבער אונזערע קעפ זייט מיר זיינען אין גלות. מיר קענען ניט אבהיטען אלע מצוות, ווייל מיר זיינען זעהר ארים און פערטאהן אין זוכען פרנסה. אבער די תורה איז אונזער שתדלן און בעשיצער. און דעם שתדלן טארען מיר ניט פערשעהמען.

35

ווען הינט בילען . . .

א גרויסער סוחר, וועלכער איז געווען א שעהנער מענש און א יחסן, פלעגט אימער, ווען ער פלעגט קומען אין א בעוואוסטער גרויסער שטאדט, איינשטעהן אין איינע פון די שעהנסטע אכסניות. איינמאל איז ער געקומען אין דער שטאדט און איז פערפאהרען דוקא אין דער ערגסטער אכסניא, וואו עס פלעגען איינשטעהן ניט גאר קיין פיינע מענשען. דער פיינער בעל־אכסניא, צו וועמען דער סוחר פלעגט אימער

פערפאהרען, האט עס זיך שטארק גענומען צום הארצען. און ער האט ניט געקענט פארשטעהן ווארום דער סוחר האט אויסבראקירט זיין אכסניא און איז פערפאהרען אין אזא ניעדריגער איינפאהר־הויז, וואו קיין רעכטער מענש האט זיך דארט געוואלט אבשטעלען. עס האט איהם ניט אזוי פערדראסען די לייזונג, ווי דער בזיון.

א טאג שפעטער איז דער סוחר געקומען צו דעם פיינעם בעל־אכסניא און האט געזאגט: „איך וויים, אז איהר וואונדערט זיך איבער דעם וואס איך בין היינטיגס מאל ניט פערפאהרען צו אייך. וועל איך אייך צייגען, אז פאר אייך איז דאס די גרעסטע עהרע וואס איך בין דיזען מאל ניט פערפאהרען צו אייך. איהר ווייסט דאך וואס דער מדרש זאגט: אז איינער קומט אין א שטאדט וועגען א שדוך און ער הערט הינט בילען, זאל ער זיך צו זיי צוהערען. איך בין גראדע דיזען מאל געקומען וועגען א כלה, וואס מען רעדט מיין זוהן פון אייער שטאדט. האב איך זיך געטראכט, וואו דערגעה איך, טאמער האט די כלה אדער דער פאטער איהרער עפעס א חסרון? איהר וועט דאך געוויס נישט וועלען רעדען שלעכטס אויף מענשען און אייערע משרתים, ווי אויך אייערע געסט, זיינע דאך אויך אלע פיינע, ארענטליכע מענשען, וואס וועלען אויף קיינעם ניט ריידען קיין שלעכטען ווארט. איז מיר איינגעפאלען, אז איך זאל זיך דיזען מאל אבשטעלען אין יענער אכסניא. דארט איז א בעל־אכסניא, וואס האט ליעב צו ריידען לשון הרע. זיינע משרתים זיינען בעריידער און רכילות טרייבער. די געסט זיינען אזוי ווי די משרתים. האב איך זיך געטראכט, אז אויב די כלה האט עפעס א חסרון, אדער איהר משפחה איז ניט גאר קיין פיינע, וועלען דאס די הינט אויסבילען..."

נמשל

שלעכטע זאכען קען מען הערען נאר פון שלעכטע מענשען.

36

אַ שלעכטער סימן

עטליכע סוחרים זיינען געפאָהרען נאָך לייפּציג איינקויפען סחורה. אַלע האָבען גענומען זייער סחורה אויף באָרג, צו בעצאָהלען אין אַ געוויסער צייט. ניט אַלע האָבען גענומען גלייך. איינער האָט אנגענומען אַ סך סחורה, דער אַנדערער ווייניגער. איינער איז געפאָהרען מיט אַ וואָגען, וואָס איז געווען הויך אָנגעפּאַקט מיט קאַסטענס און פּעק, דער אַנדערער האָט פערנומען בלויז אַ האַלבען וואָגען. אָבער אַלע האָבען זיך געפיהלט ווי גלייכע מענשען. דען וואָרום זאָל זיך איינער גענגען דעם אַנדערען גרויס האַלטען? האָבען זיי דעם גאַנצען וועג זיך פערהאַלטען ברידערליך, זיך אָבגעשטעלט אין די זעלבע אכסניות, גענעסען און געטרונקען צוזאַמען. אַזוי האָבען זיי זיך געפיהרט ביז זיי זיינען שוין נעווען גאָהנט פון זייער שטאָדט. דאָ האָט אַ קליינער סוחר בעמערקט, אַז דער גרעסערער סוחר פון זייער קאָמפּאַניע האָט אָנגעהויבען צו בלאָזען פון זיך מיט גאוה.

„וואָרום האַלטסטו זיך אַזוי גרויס?“ האָט דער קליינער סוחר געפרעגט. „מיינסט אַז דערפאַר וואָס דו האָסט גענומען מעהר סחורה אויף קרעדיט ביזטו אַ גרעסערער יחסן פון מיר? ניין! דאָס מיינט אַז דו ביזט אַ גרעסערער בעלחוב ווי איך, און דו דאַרפסט זיך גאָרניט פיהלען אַזוי שטאָלץ. אָבער אַז דו גרויסט זיך יאָ און פערגרייסט דיין נאָז, איז אַ שלעכטער סימן . . . עס צייגט אַז דו דענקסט אנזעצען און גאָרניט בעצאָהלען פאַר די סחורה וואָס דו האָסט גענומען...“

נ מ ש ל

דער גרויסער נגיד און דער קליינער נגיד זיינען ביידע גלייך, ווייל דעם פערמעגען וואס זיי האבען האט זיי דער אייבערשטער געגעבען אויף קרעדיט, אז זיי זאלען אויס־צאהלען צו זיינע ארימע לייט, און דער גרעסערער נגיד דארף ביי זיך ניט זיין צו שטאלץ. און אויב ער איז יא שטאלץ ביי זיך, איז א סימן אז ער דענקט זיך אויסדרעהען פון בעצאהלען זיין חוב . . .

37

דער אָנצוהערענים

געוועז אמאל א סוחר, וואס פלעגט שיקען זיינעם א משרת צוויי מאל א יאהר קיין לייפציג צו קויפען פאר איהם סחורה. די סחורה פלעגט ער נעהמען אויף בארג. און עס איז געווען איינגעפיהרט, אז יעדען מאל וואס דער משרת פלעגט קומען נאך סחורה, פלעגט ער בעצאהלען דעם אלטען חוב און נעהמען פרישע סחורה אויף בארג. אזוי האט עס זיך געפיהרט פאר א שעהנע עטליכע יאהר.

איינמאל פאלט איין דעם סוחר, אז ער וועט הייסען זיין משרת אננעהמען זעהר א סך סחורה, און אנזעצען . . . זאגט ער צו זיין משרת:

„יעצט, אז דו קומסט אין לייפציג, זאלסטו נעהמען א סך סחורה, פיעל נאר דו קענסט. וואס מעהר איז בעסער. און מעהר וועסטו שוין ניט דארפען פאהרען אהין. שוין גענוג צו צאהלען! . . .“

דעם משרת איז דער עסק ניט געפעלען געווען. ער

האט ניט געוואלט זיין א העלפער אין דעם שווינדעל. האט ער געזאגט צו זיין בעל־הבית:

„איך האב מורא, אז ווען דער סוחר וועט דערהערען דאס מיר פערלאנגען אזוי פיעל סחורה אהן געלד, וועט ער ניט וועלען געבען."

„דו טהו אזוי ווי איך זאג דיר!" האט דער סוחר אויף איהם אנגעשריען. „קיינער פרעגט ביי דיר ניט קיין עצה אדער דיין מיינונג. פאהר און ברייננ די סחורה!"

עס פערשטעהט זיך, אז דער משרת האט געמוזט טאהן וואס זיין בעל־הבית האט איהם בעפוילען. איז ער אוועק אין לייפציג, געקומען צו יענעם גרויסען סוחר און האט געזאגט:

„מיין בעל־הבית האט מיר געהייסען ביי אייך נעהמען זעהר פיעל סחורה, אהן געלד. האב איך געזאגט, אז איך גלויב ניט דאס איהר וועט איהם אזוי פיעל בארגען. האט ער מיר געזאגט, אז ער פרעגט ביי מיר קיין עצות ניט, נאר איך זאל טאהן ווי ער זאגט מיר."

דער לייפציגער סוחר האט שוין פערשטאנען דעם אנ־צוהערענים פון דעם עהרליכען משרת, און האט די סחורה ניט געגעבען.

נמשל

פאר א קלוגען איז אן אנצוהערענים אויך גענוג.

38
דער געראָטענער קרוב

א גרויסער גביר, וועלכער איז געווען א למדן און א פרומער איד, האט איבערגעלאזט זיין גרויסען געשעפט אויף זיינע מענשען און אליין פלעגט ער זיצען מיט א מנין ארימע לומדים אין שוהל א גאנצען טאג און לערנען. אין זיין געשעפט האט ער געהאט א יונגען מאן, א קרוב, וועלכער איז געווען א גרויסער למדן, און דיזען קרוב פלעגט ער אמאל לאזען אין געשעפט און אמאל פלעגט ער איהם מיטנעהמען אין שוהל לערנען. דער קרוב האט זיך געטויגט אי צו תורה, אי צו סחורה. איינמאל האבען זיך די מענשען פון געשעפט צוזאמענגערעדט און האבען דערלאנגט א בקשה צו זייער בעל־הבית, דעם גביר, אז ער זאל זיי העכערען די שכירות. די קינדער וואקסען — האבען זיי גע'טענה'ט — די הוצאה ווערט פון יאהר צו יאהר גרעסער, בכן, קען מען ניט אויס־קומען אלץ מיט די זעלבע שכירות. דער גביר האט זיי אין אנפאנג ניט געוואלט נאכגעבען, אבער נאכדעם אז די מענשען האבען גענומען סטראשען, אז זיי וועלען אוועק און איבערלאזען דעם געשעפט, האט ער זיי נאכגעגעבען און בעוויליגט יעדען איינעם א העכערונג, אויסער זיין קרוב.
האט דער קרוב געפרעגט: „היתכן, ווי שיקט זיך עס, אז איהר זאלט צו מיר זיין ערגער ווי צו אלעמען? אלעמען האט איהר געהעכערט און מיר גארניט.“
„דו געהערסט ניט צו דיזע מענשען,“ האט דער גביר געענטפערט. „דיך האלט איך ניט צוליעב מסחר, נאר צו־ליעב דעם, אז דו זאלסט לערנען מיט מיר.“
באלד נאכדעם האבען די ארימע לומדים, וואס פלעגען

יעדען טאג לערנען מיט דעם סוחר צוזאמען, זיך אויך צוזאמענגערעדט און יעדער איז געקומען צום גביר מיט אן אנדער קלאג, אז ער קען ניט אויסקומען מיט די קליינע שטיצע, וואס ער בעקומט. איינער האט געדארפט חתונה מאכען א טאכטער, א צווייטער האט געהאט א קראנקע ווייב, א דריטער האט געדארפט האבען א נייעם דאך אויף זיין חורבה. האט זיי דער גביר גלייך נאכגעגעבען אהן שום טענות און ער האט צו זיי געזאגט: „אייך קומט טאקע א הוספה, ווייל צוליעב דעם וואס איך זיץ מיט אייך צו־זאמען און מיר לערנען תורה, קומט אריין די מזל וברכה אין מיין געשעפט.“ האט ער זיי אלעמען געהעכערט, א חוץ זיין קרוב. האט דער קרוב ווידער גענומען קלאגען: „מילא פריהער, אז איהר האט געהעכערט די ארבייטער אין אייער געשעפט, האט איהר געזאגט אז מיר קומט ניט קיין הוספה, ווייל איך געהער צו די לומדים, אבער יעצט, אז איהר האט געהעכערט די שכירות פון די לומדים, טא ווארום האט איהר מיך אויסגעלאזען?“

האט איהם דער גביר געענטפערט: „פאר דיר, אזא מושלם, און נאך דערצו מיינער א קרוב. פאסט זיך ניט צו שטעהן אין איין בונד מיט די משרתים פון מיין געשעפט און אויך ניט מיט די לערנער, די בטלנים. דו האב געדולד און ווארט ביז איך וועל דיר געבען וואס דו פערדיענסט. זיי זיכער, אז איך וועל ניט קארגען דעם לוין פון א קרוב.“

נ מ ש ל

ווען איינער איז גוט און פרום, דארף ער ניט בעטען א גלייכען חלק מיט די רשעים אויף דער וועלט און אויך ניט א גלייכען חלק מיט די צדיקים אויף יענער וועלט. ער דארף זיך פערלאזען אויף זיין רייכען קרוב אין הימעל, אז ער וועט איהם ניט קארגען, און דיענען מיט'ן גאנצען הארצען.

39
אין פונקט פערגעסען

איינער, א גרויסער גביר, וואס האט געדאַרפט אוועק־פאָהרען אין אן אנדער לאַנד, האט געהאַט א גרויסען הויף מיט הייזער, און אזוי ווי ער האט ניט געקענט קריגען קיין בעלן מיט געלד, וואס זאל דאס פון איהם קויפען, האט ער דעם הויף אוועקגעשענקט צו זיינעם א פריינד. ער האט דעם פריינד אַרויסגעגעבען א שרייבען, אז דער הויף געהערט פון יעצט אן צו איהם, צו דעם פריינד, און דער גביר איז נאָכדעם אוועקגעפאָהרען.

עס זיינען אוועק היבשע עטליכע יאָהר און דער גביר איז צוריקגעקומען אין דער שטאָדט און איז אריינגעפאָהרען צו יענעם אין זיין הויף. עס פערשטעהט זיך, אז דער פריינד האט איהם אין אָנפאַנג אויפגענומען אלס א גוטען גאַסט. אָבער אז עס זיינען אַריבער עטליכע וואכען און דער גביר זיצט נאָך און טראַכט גאָר ניט פון אוועקגעהן, איז יענעם די זאַך עפּעס ניט געפעלען געוואָרען. גיט ער א פרעג דעם גאַסט: „ווען דענקט איהר אָבצופאָהרען?“ ענטפערט איהם יענער: „הערט צו, מיין פריינד, וואס איך וועל אייך זאגען. ביי מיר איז געבליבען, אז די ביסעל יאָהרען, וואס איז מיר נאָך בעשערט צו לעבען, זאל איך אויסלעבען אָט דאָ, אין א קליין שטיבעלע.“

„דאס קען איך ניט ערלויבען,“ האט דער פריינד גע־זאָגט.

„דו, רשע איינער!“ האט דער אלטער אויסגערופען. „איך האָב דיר געגעבען אזא גרויסען הויף מיט הייזער, און

דו ווילסט מיך ניט לאזען זיין אפילו אין איין קליינער שטיבעל!"

„עס איז יעצט מיינע", האט דער נייער בעל־הבית גע־ענטפערט, „געשיינקט איז געשיינקט, און איך וויל אייך דא ניט האבען!"

„איך בלייב דא," האט דער געוועזענער בעל־הבית גע־זאגט, „און אויב דו ווילסט זיין א חצוף, זאג איך דיר, אז דער הויף געהערט נאך אלץ צו מיר און איך בין נאך דער זעלבער בעל־הבית."

„חרטה איז ניט מעשה סוחר, האט דער נייער בעל־הבית אויסגעשריען. „אויב איהר ווילט ניט געהן מיט גוטען, וועט איהר געהן מיט בייזען."

הקיצור, עס איז געבליבען אז זיי זאלען געהן צום בית־דין. דער נייער בעל־הבית דערצעהלט זיין געשיכטע. ער צייגט דעם פאפיער, וואס דער אלטער בעל־הבית האט איהם אמאל ארויסגעגעבען. דער בית־דין גיט א קוק אויפ'ן פא־פיער און זאגט צום אלטען: „דער שרייבען איז א געזעצ־ליכער. איהר האט איהם אלעס אוועקגעשענקט. איצט איז ער דער גאנצער בעל־הבית, איהם געהערט אלעס, און איהר האט קיין רעכט ניט דארט צו זיין."

דער נייער בעל־הבית האט זיך געפרעהט, אבער דער אלטער האט גאנץ געלאסען געזאגט צום בית־דין: „אונטער דעם שטר מתנה איז דא נאך א פונקט, וועלכען איך בעט אז איהר זאלט איבערלעזען."

און ווי דער בית־דין האט איבערגעלעזען דעם פונקט, האט דער פארזיצענדער א געשריי געטאהן אויפ'ן נייעם בעל־הבית: „דו, חצוף איינער! דו דארפסט גלייך פערלאזען דעם הויף, ווייל אלעס געהערט יעצט ווידער צו דעם אלטען. דא איז איינגעשריבען א פונקט, אז אלעס זאל צו דיר געהערען אזוי לאנג ווי דו וועסט ניט זיין קיין חצוף און קיין עזות פנים, און יעצט, אז דו האסט זיך ארויסגעציינט צו זיין

דער גרעסטער חצוף און עזות פנים, געהערט שוין ניט מעהר דער הויף צו דיר."

נמשל

דער שלעכטער מענש בעשטראפט זיך אליין דורך זיין שלעכטסקייט.

40

וואָס האָט ער פון די אַלטע גליקען?

אמאל איז געווען א גרויסער עושר וואס האט געהאט א גרויסען פערמעגען, גאלד און זילבער אהן א שיעור, און געוואוינט האט ער אין א גרויסען פאלאסט, וואו עס האבען איהם בעדיענט א סך דיענער און דיענסטען, און ער מיט זיין ווייב און קינדער זיינען געווען געקליידעט ווי די גראפען. האט זיך געמאכט אן אונגליק און ער האט פערלארען א סך געלד אין מסחר און איז געווארען באנקראט. זיינע קרעדיטארען האבען צוגענומען זיין גרויסען פאלאסט און זיין גאנצע גאלד און זילבער. דער עושר איז פערבליבען בלויז ביי איין הויז, וועלכע איז אפילו געווען זעהר איינפאך, אבער געראם, און עס איז איהם אויך פערבליבען א פעלד מיט א גארטען. האט ער זיך געלעבט ווי א מיטעלער בעל הבית, געהאט גענוג אויף עסען און קליידונג. דאך האט ער געבענקט נאך זיין ערשטע שטופע, נאך זיין פאלאסט און זיין גרויסע עשירות. און ער האט געקלאגט: „וואו איז דאס אהינגעקומען מיין שעהנער פאלאסט? וואו זיינען אוועק די גליקליכע יאהרען ווען איך האב געהאט אזוי פיעל דיענער און דיענסטען, און איך און מיין פאמיליע זיינען געווען געקליידט אין סאמעט און זיידענס?"

שפעטער איז ער ארונטער נאך א שטופע. א פייער האט פערברענט זיין הויז און דעם ביסעל פערמעגען וואס איז איהם פערבליבען פון זיינע אמאליגע גרויסע עשירות. האט ער פערקויפט די פעלד מיט׳ן גארטען און האט פאר דעם געלד געקויפט א פערד און איז געווארען א בעל עגלה. ער האט געהאט א ביטערען לעבען. ער פלעגט מוזען אב־רייסען דעם לעצטען ביסען פון זיך און געבען דעם פערד עסען. און ער פלעגט שוין יעצט קלאגען ניט אויף זיין ערשטע שטופע, ניט אויף זיין פערלארענעם פאלאסט מיט די פיעלע דיענער, נאר אויף זיין צווייטע שטופע: „ווי וואויל איז מיר געווען ווען איך האב געהאט א הויז מיט א פעלד און א גארטען און געלעבט גאנץ באלעבאטיש. אבער יעצט, וואס בין איך? אן ארימער בעל עגלה!“

אין א צייט ארום האט איהם ווידער געטראפען אן אונגליק, דער פערד איז גע׳פגר׳ט. איז ער שוין געווארען אוים בעל עגלה און איז געווארען א טרעגער. ער פלעגט שלעפען שווערע פעק אויף זיינע פלייצעס און זיינע פער־דיענסטען זיינען ניט געווען גענוג אויף טרוקען ברויט. האט ער זיך שוין געקלאגט ניט אויף זיין ערשטער שטופע און ניט אויף זיין צווייטער שטופע, נאר אויף זיין דריטער: „ווי גוט איז מיר געווען ווען איך בין געווען א בעל עגלה, גע־האט א פערד און געפיהרט פאסאזשירען און סחורה! און יעצט דארף איך אלץ שלעפען אויף מיינע ארימע שוואכע פלייצעס!“

און אזוי ווי ער געהט איינמאל אין גאס מיט א שווע־רען פאק אויף די פלייצעס, בעגעגענט איהם איינער פון זיינע אמאליגע פריינד. האט איהם דער פריינד גענומען פרעגען: „וואס איז מיט דיר געווארען? וואו איז דיין גרויסער פא־לאסט? וואו איז דיין גרויסער פערמעגען? וואו זיינען דיינע טייערע קארעטען און דיין גרויסע עשירות?“ האט דער יורד געענטפערט: „וואס דערמאנסטו מיר די אלטע

גליקען, וואס איך האב שוין לאנג זיך מייאש געווען פון זיי און פערגעסען? מיין הארץ וויינט אין מיר אויף מיין טייערען פערד וואס איך האב פערלארען און וואס נאך זיין טויט בין איך פון א בעל עגלה געווארען א טרעגער!"

נ מ ש ל

נייע אונגליקען מאכען א מענשען פערגעסען די אלטע.

41

צופיעל איז אומגעזונד

צוויי רייכע סוחרים וועלכע זיינען אימער געווען די בעסטע גוטע פריינד זיינען אין איין צייט פעראָרימט געווארען. עס איז זיי אויסגעקומען צו פערלאזען זייער שטאדט און זיך אוועקלאזען איבער דער ברייטער וועלט קלייבען נדבות. און אזוי ווי זיי זיינען אימער געווען צוזאמען אין זייערע גוטע צייטען, האבען זיי בעשלאסען צו זיין צוזאמען אין זייערע שלעכטע צייטען. די ליבע צווישען זיי איז געווען אזוי גרויס דאס זיי פלעגען זיך ניט צושיידען אויף א טאג. און וואו איינער האט נעגעסען האט דער אנדערער אויך געגעסען.

איינמאל, אז זיי זיינען אנגעקומען אין א שטאדט, האט זיי א בעל הבית וועלכער האט געהערט פון זייער גרויסע פריינדשאפט איינגעלאדען צו זיך אויף אווענד ברויט. ער האט געהייסען זיין דיענער אוועקשטעלען פאר זיי איין שיסעל מיט ווארעניקעס און אליין האט זיך דער בעל הבית אויך געזעצט ביים טיש צו זעהן ווי זיי וועלען זיך פערטיילען די שיסעל.

די צוויי גוטע פריינד האבען גענומען שטופען דעם

טעלער איינער צום אנדערען. דער זאגט: „עס דו". און דער אנדערער זאגט: „עס דו". אזוי האבען זיי געשטופט דעם טעלער, דער צו דעם, און דער צו יענעם, ביז דער בעל הבית האט גענומען דעם טעלער צו זיך און האט אליין אויפ־געגעסען די ווארעניקעס.

נמשל

פון אלעס איז גוט צו ביסלעך. צופיעל ליעבע קען אמאל מעהר קאליע מאכען ווי טאהן גוטעס.

42

ביזט א זינגער, זיי א חזן

א רייכער מאן האט געהאט א בן יחיד, וואס האט ניט געוואלט לערנען און אויך ניט ארבייטען אין זיין געשעפט. ער האט ניט געוואלט טאהן קיין זאך, נאר ארומגעהן א גאנ־צען טאג און זינגען. האט צו איהם זיין פאטער געזאגט „אז דו ווילסט ניט טאהן קיין אנדער זאך ווי זינגען, וועל איך דיך אוועקגעבען צו א חזן פאר א משורר און דו וועסט אפשר קומען צו א שטיקעל תכלית. זאל כאטש דיין זינ־גען ניט זיין אומזיסט".

נמשל

דער וואס קלאגט זיך אמאל אומזיסט און אומנישט, דעם שיקט צו דער אייבערשטער אז אמת'ע אורזאכע אויף וואס צו קלאגען.

43
דער זייגערל

א פאטער האט געקויפט פאר זיין זוהן א זייגערל, האט ער מורא געהאט, טאמער וועט מיט דער צייט ; ער זייגערל איהם נמאס ווערען, און ער וועט איהם ניט היטען, און וועט דעם זייגערל צוברעכען אדער פערלירען, האט דער פאטער איהם אנגעזאגט: „זעה, מיין קינד, איך גיב דיר א שעהנעם זייגערל, אבער דו זאלסט איהם בשום אופן ניט עפענען".

אין א צעהן טעג ארום, ווען דער פאטער האט בעמערקט אז דער זייגער ווערט שוין א ביסעל וואכעדיג ביי דעם אינגעל אין די אויגען, האט ער געעפענט די טהירעל פון זייגער און האט איהם געצייגט די ווייזערס, דעם שעה'ניק, דעם מינוטניק און דעם קליינעם ווייזערעל וואס שפרינגט אזוי קונציג, א סעקונדע א שפרונג. דעם אינגעל איז דאס זעהר געפעלען געווארען. ער האט בעקומען א נייע אינטערעסע אין זייגערל, און יעדע ווייל פלעגט ער איהם ארויסנעהמען צו זעהן די צייט.

א ביסעל שפעטער איז דעם אינגעל דאס אויך מיאוס געווארען און ער האט שוין ניט געקוקט אויפ'ן זייגערל. דאן האט דער פאטער געעפענט די אינוועניגסטע דעקעל און האט איהם געצייגט ווי עס ארבייט די ספרונזשינע מיט'ן העקל, און ווי עס דרעהט זיך א רעדעלע אין א רעדעלע. און דער זייגערל איז איהם איבעראנייעס ליעב געווארען.

דיזע אלע שעהנע זאכען זיינען פריהער אויך געווען אין דעם זייגערל, אבער דער פאטער האט ניט געוואלט צייגען זיין זוהן אלע שעהנע זאכען פון זייגערל אויף אמאל,

ווייל דאן וואלט דער זייגערל ביי איהם גליידך וואכעדיג גע־
ווארען. דארום האט ער איהם געצייגט ביסלעך ווייז.

נמשל

אלעס וואס איז דא אין תורה שבעל פה איז דא אויך
אין תורה שבכתב. נאר דער אייבערשטער האט אונז ניט
געוואלט צייגען אלע שעהנע זאכען פון דער תורה שבכתב
אויף אמאל, טאמער וועט די תורה וואכעדיג ווערען אין אונ־
זערע אויגען. דארום האט ער אונז פריהער געגעבען חמשה
חומשי תורה, נאכדעם נביאים וכתובים, נאכדעם די משנה,
די גמרא, און פון צייט צו צייט קומען גרויסע געלעהרטע
רבנים און צייגען אונז אלץ מעהר „חדושי תורה". דאס איז
אלץ אום די תורה זאל ביי אונז זיין אזוי ליעב ווי אין דעם
טאג וואס מיר האבען זי בעקומען פון בארג סיני.

44

דער סוד...

איינער איז געקומען צו א קרעמער קויפען סחורה און
האט זיך שטארק געדונגען. ער האט געשריען, געמאכט
קולות, געגוואלדעוועט אז דער קרעמער איז א יקרן און ווייל
ביי איהם נעהמען טייערער ווי אנדערע. בקיצור, דער קרע־
מער האט געוואלט פון איהם פטור ווערען, ווייל ער האט
איהם שוין דערעסען מיט זיינע געשרייען, האט ער איהם
שוין ארונטערגעלאזען אויף א גאנץ קליינעם מקח. ווען זיי
זיינען מושווה געווארען, האט דער קויפער גענומעןריידען
שטילער, אבגערופען דעם קרעמער אז א זייט און איהם
איינגערוימט א סוד אין אויער: „איך האב קיין געלד ניט,
איהר וועט מיר מוזען די סחורה געבען אויף בארג..."

נ מ ש ל

אזוי איז מיט אונז, אידען, אין די ימים נוראים. פריי־הער שרייען מיר אב יעדען „אבינו מלכנו“, הויך אויפ'ן קול, אבער דעם לעצטען „אבינו מלכנו, חננו ועננו כי אין בנו מעשים,“ האב רחמנות און ענטפער אונז, ווייל מיר האבען קיין מעשים מיט וואס צו בעצאהלען, זאגען מיר גאנץ שטיל...

45
די געווירצטע מאכלים

צוויי סוחרים זיינען געפאהרען אין וועג. איינער איז געווען אן עלטערער מענש, א געניטער, מיט גרויס ערפאה־רונג אין אלע וועלט זאכען. דער אנדערער איז געווען א יונגער מאן וואס האט ערשט אנגעהויבען צו רייבען זיך אין דער גרויסער וועלט. דער עלטערער פלעגט איהם אלץ לער־נען און מוסר'ן ווי זיך צו פיהרען. אבער דער אינגערער איז געווען אן איינגעשפארטער מענש, אן עקשן, האט ער זיך געהאלטען קליגער פון אלעמען און דערפאר פלעגט ער אפט טאהן פערקעהרט ווי דער עלטערער פלעגט איהם זאגען.

אמאל, אז זיי זיינען פערפאהרען אויף אן אכסניא, האט מען פאר זיי דערלאנגט פיש און פלייש פון צוויי סאר־טען. איין סארט איז געווען געקאכט איינפאך, פשוט, אזוי ווי עס קאכט א געוועהנליכע ווירטהין, און דער אנדערער סארט איז געווען שטארק געפעפערט און געווירצט מיט אלערליי בשמים און עס האט פון דעם געשמעקט — א מחיה. דער אלטער מאן, דער געניטער, האט געגעסען די איינפאכע שפייז. דער יונגער האט זיך צוגעכאפט צו די געווירצטע

מאכלים, די שמעקעדיגע, ווייל זיי האבען שטארק גערייצט זיין אפעטיט.

ויהי בחצי הלילה, שפעט אום האלבע נאכט, האט זיך דער יונגער סוחר אויפגעכאפט און גענומען שרייען פון ווייטאג. ער האט בעקומען שרעקליכע קרעמפפען. ער האט דאן פערשטאנען אז די געפעפערטע און געווירצטע פיש און פלייש וואס ער האט געגעסען זיינען געווען אלט און אונטערגעפוילט, און מען האט די שפייזען בעפעפערט און בעווירצט אום מען זאל ניט דערקענען אז זיי זיינען שוין פערדארבען.

נמשל

אלע תאוות וואס דער מענש האט זיינען ניצליך, ווייל דורך זיי ווערט אויפגעהאלטען ער אליין און אויך די גאנצע מענשהייט. נאר תאוות זיינען דא שעהנע און מיאוס׳ע. די תאוה צו עסען און טרינקען איז א שעהנע, די תאוה צו זאמלען פערמעגענס און די תאוה צו פרויען זיינען מיאוס׳ע. אבער פונקט אזוי ווי עסען און טרינקען איז נויטיג אויפצוהאלטען דעם לעבען פון דעם איינצעלנעם מענשען, אזוי זיינען אויך נויטיג די אנדערע תאוות אום אויפצוהאלטען די עקזיסטענץ פון דער גאנצער מענשהייט, ווייל ווען עס וואלט ניט געווען קיין יצר הרע, וואלטען מענשען קיין הייזער בויען, זיי וואלטען קיין פרויען ניט גענומען און די וועלט וואלט געווארען פוסט און וויסט. אט דערפאר איז צו די מיאוס׳ע תאוות צוגעגעבען געווארען א סך פעפער און געווירצען, רייץ און צוציהונגס קראפט, כדי דער מענש זאל זיך ניט אבטרייסלען פון זיי צוליעב זייער מיאוס׳קייט.

46
דעם פּאַטער'ס תשובה

איינער איז איז כעס געווארען אויף זיין זוהן פאר זיין שלעכטען אויפפיהר און האט איהם פערטריבען פון הויז. דער זוהן איז ארומגעגאנגען נאקעט און בארפוס און עס איז איהם געווען זעהר ביטער. איז דער זוהן געקומען צו א שכן און האט איהם געבעטען אז ער זאל אריבערגעהן און ריידען מיט זיין פאטער, אז ער זאל האבען מיטלייד מיט איהם, ער זאל איהם כאטש מאכען א מלבוש אויף ווינטער.

דער שכן איז געגאנגען און האט צום פאטער אזוי גע־זאגט:

„האב שוין אמאל רחמנות אויף דיין זוהן. ער האט ניט א גאנצען בגד אויף זיך, און די קעלטען האבען זיך שוין אנגעפאנגען. מאך איהם כאטש א בגד אויף ווינטער."

„איך בעט דיך, מאך דו איהם א בגד," האט דער פאטער געענטפערט.

דער שכן האט איהם אנגעקוקט שטארק פערוואונדערט. ער האט איהם ניט פערשטאנען. אבער דער פאטער האט איהם באלד ערקלעהרט וואס ער מיינט.

„איך מיין אז אנשטאט צו קומען צו מיר אז איך זאל רחמנות האבען אויף מיין זוהן, האסטו בעסער געדארפט בעסער ריידען צו מיין זוהן אז ער זאל אוועקווארפען זיינע שלעכטע מעשים און ווערען גוט און ארענטליך, דאן וועל איך אליין אויף איהם רחמנות האבען, ווייל דער גאנצער צוועק פון מיין שטראפען איהם איז אז ער זאל ווערען בע־סער."

נ מ ש ל

אזוי זאגט דער אייבערשטער צו די צדיקים וואס בע־מען אז ער זאָל רחמנות האבען אויף זיינע קינדער, די אידען. אַנשטאַט צו בעטען פאַר זיי רחמים איז בעסער אז די צדיקים זאָלען די אידען מוסר'ן, אז זיי זאָלען ווערען בעסער און פרימער. דאַן וועט דער אייבערשטער ממילא צייגען אז ער איז אַן אל רחום.

47

דורך פלייס דערגרייכט מען אַלעס

אַ מלך האָט ביי זיך געהאט אַ טייערען בריליאנט, אויף וועלכען ער איז געווען זעהר שטאָלץ. איינמאָל, דורך אַ סיבה, האָט דער בריליאַנט בעקומען אַ פּגימה, אַזוי ווי אַ קריץ. דער מלך האָט זיך בעראַטהען מיט פערשידענע שטיינשלייפער, וואָס זיינען קינסטלער אין זייער פאַך, אויב מען קען דעם שטיין פערריכטען. האָבען זיי איהם געזאָגט, אז מען קען דעם שטיין אַרומשלייפען, אָבער ער וועט קיינ־מאָל ניט האָבען דעם ווערטה וואָס ער האָט פריהער געהאָט. די פּגימה וועט זיך אַלץ אָנזעהן. נאָכדעם איז געקומען אַ גרעסערער קינסטלער און ער האָט זיך אונטערגענומען צו מאַכען דעם בריליאַנט נאָך שעהנער ווי געווען. וואָס האָט ער געטאָהן? ער האָט אַרום דעם קריץ אויסגעקריצט בלומען און בליהונגען און פון דעם גרויסען קריץ האָט ער געמאַכט אַ שטענגעל פאַר די בלומען. און ווען די אַנדערע קינסטלער האָבען זיין אַרבייט געזעהן, האָבען זיי דאָס בעוואונדערט.

נ מ ש ל

דורך פלייס קען יעדער מענש זיינע ערגסטע פעהלערען פערוואַנדלען אין מעלות.

48
א גוטער אָנפאַנג

אַמאָל איז געווען אַן אָרימער קרעמער, וואָס זיין ווייב פלעגט פיהרען די גאַנצע פּרנסה און ער פלעגט זיצען אין בית המדרש און לערנען. און, ווי געוועהנליך, אַז ער פלעגט קומען אַהיים, פלעגט איהם זיין ווייב יאָרען, דאַקוטשען מיט איהר מענה לשון, דערפאַר וואָס ער איז אַ איד אַ בטלן און ניט קיין פערדיענער. עס פערשטעהט זיך, אַז זי פלעגט איהם גאַנץ אָפט אויך ניט קאַרגען עטליכע קללות. דער איד, נעבעך, האָט געמוזט אַלעס אויסהערען און שווייגען. וואָס האָט ער אַנדערש געקענט טאָהן, אַז די ווייב איז געווען די גאַנצע ברויט־געבערין?

איינמאָל, אַז דער איד איז געגאַנגען פון בית המדרש אַהיים עפּעס צובייסען, האָט ער אויפ׳ן וועג בעגעגענט אַן אַלטען מאַן מיט אַ לאַנגע ווייסע באָרד. פרעגט איהם דער אַלטער מאַן: „זאָגט מיר, ר׳ קרוב, וואָרום זעהט איהר אויס אַזוי אומעטיג און צובראָכען?“ דער אָרימער קרעמער האָט באַלד דערקענט, אַז דער אַלטער מאַן מיט דער לאַנגער באָרד איז אליהו הנביא, האָט ער צו איהם געזאָגט: „טייערער רבי אליהו! מיר איז ניט גוט! וועה איז צו דעם מאַן וואָס דאַרף אָנקומען צו זיין ווייב׳ס פערדיענסטען. האָב רחמנות, הייליגער נביא, און בענש מיך, אַז איך זאָל אַליין האָבען אַ ביסעל הצלחה אין דער וועלט און ווערען אַ פערדיענער.“

האָט איהם אליהו אַזוי געבענשט:

„גלייך ווי דו קומסט אַהיים, וועסטו ווערען אַ מצליח. די ערשטע זאַך צו וואָס דו וועסט זיך נעהמען, וועט דיר

ברײנגען גרויס הצלחה און די הצלחה וועט זיך בײ דיר קײנמאָל ניט אויסנעהמען."

דער אָרימער קרעמער האָט זיך בערעכענט, אז ער וועט גלײך ארײנקומען אין זײן ווײב'ס קרעמעל, עפענען דעם טיש־קעסטעל וואו זי האלט דעם לײזונג און נעהמען צעהלען דאָס געלד, וועט ער צעהלען און צעהלען און וועט האָבען אזא הצלחה, אז ער וועט קײנמאָל ניט אויסצעהלען.

ער איז ארײן אין קרעמעל, און ניט זאָגענדיג א וואָרט צו זײן ווײב, האָט ער גלײך־געעפענט דעם טיש־קעסטעל און געוואָלט צעהלען, אָבער ווען זײן ווײב האָט דאָס דערזעהן, ווי ער נעהמט זיך צו דעם געלד, האָט זי איהם געגעבען א שמויס, אז ער איז שיער ניט אומגעפאלען, און נאָכדעם האָט זי געעפענט אויף איהם א מויל און איהם גענומען שילטען מיט טויטע קללות. דיזען מאָל האָט ער גראדע בעקומען א ביסעל מוטה און ער האָט אויף איהר אויך געעפענט א מויל... און די ברכה פון אליהו הנביא איז טאקע מקוים געוואָרען. די הצלחה איז ארײן אין די קריעג און אין די קללות, און מאַן און ווײב האָבען זיך גענומען קריגען און קריגען און זײ האָבען זיך אָבגעקריעגט א גאַנצען לעבען און קײנמאָל ניט אויפגעהערט . . . און אלץ, ווײל דער מאַן האָט ניט געטראָפען מיט וואָס צו מאכען אן אָנפאַנג, אז עס זאָל זײן אין דעם די הצלחה.

נ מ ש ל

דאָס איז נח. נאָכ'ן מבול, אז די גאַנצע וועלט איז געוועזן וויסט און חרוב און נח האָט זיך געדארפט נעהמען צו דער ארבײט צו פעררוכטען דעם חורבן, האָט ער גראדע אויסגעקליבען די ארבײט פון פלאַנצען א ווײנגאָרטען. איז ארײן די גאַנצע הצלחה אין דעם ווײנגאָרטען. ווײל ווי דער מדרש דערצעהלט, האָט נח, אין דעם זעלבען טאָג וואָס ער האָט דעם ווײנגאָרטען פערפלאַנצט, שוין בעקומען פון איהם

ווייז. דעם זעלבען טאָג האָט ער זיך אנגע׳שיכור׳ט, און אין דעם זעלבען טאָג זיך צו שאַנד געמאַכט.

49

דער בן מלך וואָס האָט זיך פערגעסען

א מלך איז אמאָל אין כעס געוואָרען אויף זיין זוהן, האָט ער איהם פערטריבען פון זיין פאַלאַסט און פון זיין שטאָט. דער יונגער בן מלך איז ארומגעגאַנגען א הונגעריגער און האָט ניט געוואוסט וואוהין זיינע פיס טראָגען איהם. שפעט אין אָוועגד איז ער אָנגעקומען ביי א דאָרף. ער האָט אָנגעקלאַפּט אין טהיר ביי א פּויער און געפרעגט, אויב מען קען איהם דאָ לאָזען איבערנעכטיגען. דער פויער האָט בעטראַכט דעם אינגעל מיט׳ן שעהנעם פּנים און מיט די ליבטיגע אויגען, און ער איז איהם זעהר געפעלען געוואָרען. האָט ער בעקומען רחמנות אויף איהם און האָט איהם צוגענומען צו זיך פאַר אַן ארבייטער, ער זאָל איהם העלפען מעלקען די קיה, אויפפאַסען די היהנער און טאָהן נאָך אַזעלבע לייכטע ארבייט ארום הויז. און דערפאַר האָט דער אינגעל בעקומען עסען און טרינקען און א בעט צו שלאָפען. עס פערשטעהט זיך, אַז דער פויער האָט ניט געוואוסט, אַז דער פרעמדער אינגעל וואָס ארבייט ביי איהם איז א בן מלך.

דער בן מלך האָט זיך צוגעוועהנט צו זיין ארבייט און צו זיין נייעם אַרט לעבען, ביז ער האָט אין גאַנצען פערגעסען, אַז ער איז א פּרינץ. אַזוי לאַנג ווי דער פויער האָט געלעבט האָט דער אינגעל געאַרבייט גאָר ניט שווער און האָט געהאַט געגוג צו עסען און טרינקען. אָבער שפּעטער איז דער פויער געשטאָרבען, און זיין זוהן, דער יורש, איז געווען א שלעכטער מענש א רשע, און ער האָט דעם אינגעל

געצוואונגען צו אַרבייטען זעהר שווער, אַריבער די כּחות, און עסען האָט ער איהם געגעבען גאַנץ ווייניג. דעם אינגעל איז געבעך געוועזן אַזוי שלעכט און ביטער, דאָס ער האָט אויף זיך געבעטען דעם טויט.

צו יענער צייט האָט זיך דער מלך דערמאַנט אַן זיין זוהן און ער האָט זיך שטאַרק פערבענקט נאָך איהם. זיין כעס איז שוין לאַנג פאַרביי און זיינע פאַטערליכע געפיהלען האָבען אויפגעוואַכט. פון טאָג צו טאָג איז דער מלך געוואָרען אַלץ טרויעריגער, וואָס ער האָט ניט געוואוסט וואו זיין זוהן געפינט זיך און ווי ער לעבט.

דער מלך האָט זיך בעראַטהען מיט זיינע ראַטהגעבער און עס איז ביי זיי געבליבען, אַז דער מלך זאָל מאַכען אַ רייזע איבער'ן לאַנד און זוכען זיין זוהן. איז דער מלך געפאַהרען מיט זיין סוויטע איבער זיין מדינה, און אין יעדען אָרט וואו ער איז געקומען האָט דער מלך געהייסען אויסרופען, אַז ווער עס האָט עפּעס אַ קריוודע געגען אַן אַנדער מענשען, אָדער אויב אַ שקלאַף האָט זיך צו בעקלאָגען אויף זיין האַר, זאָל קומען פאַר'ן מלך, דער מלך וועט אויסהערען זיין קלאַגע און וועט זיך אַננעהמען זיין קריוודע.

אַ סך מענשען זיינען געקומען זיך קלאָגען פאַר'ן מלך. זיי זיינען געקומען פון שטאָדט און פון די אַרומיגע קליינע שטעדטלעך און דערפער. און צווישען זיי איז אויך געוועזן דער אונגליקליכער בן מלך, וועלכער איז געקומען זיך קלאָגען אויף זיין שלעכטען בעל הבית. דער בן מלך האָט זיין פאָטער ניט דערקענט. ער האָט שוין אַזוי פערגעסען זיין אַמאָליגען שטאַנד און ווער ער איז, דאָס איהם איז גאָר ניט איינגעפאַלען, אַז ער שטעהט פאַר זיין אייגענעם פאָטער. און ער האָט גענומען מיט טרעהרען דערצעהלען ווי זיין בעל הבית צווינגט איהם צו טאָהן זעהר שווערע אַרבייט, אַריבער זיינע כּחות, און עסען גיט ער איהם זעהר ווייניג, פּשוט ער הונגערט איהם אויס. דער מלך האָט זיך צוגעהערט און פון

זיינע אויגען האָבען זיך אויך גענומען גיסען טרעהרען, דען ער האָט יאָ דערקענט זיין זוהן.

דער מלך האָט זיך לאַנג ניט געקענט איינהאַלטען און ער האָט אויסגערופען: „מיין זוהן! מיין ליעב קינד! וועה, וואָס פון דיר איז געוואָרען! ווי האָסטו געקענט פערגעסען דיין גרויסען יחוס און דיין שטאָלץ? ווי האָסטו געקענט פערגעסען, אַז אויף דיר וואַרט אַ קעניגליכע קרוין און אַז אין דיין היים האָבען זיך פאַר דיר געבוקט גענעראַלען און מיניסטאָרען? און ווי האָסטו געקענט פאַלען אַזוי נידעריג, דאָס דיין גאַנצער פערלאַנג איז ניט מעהר ווי אַז דער פויער זאָל דיר געבען אַ ביסעל וועניגער אַרבייט און אַ שטיקעל ברויט מעהר?"

נ מ ש ל

אַזוי איז מיט אונז אידען. מיר האָבען שוין אַזוי פערגעסען אונזער שטאַם און אונזער גרויסען יחוס, און מיר האָבען זיך אַזוי צוגעוואוינט צו אונזער גלות-לעבען, אַז אַלעס וואָס מיר פערלאַנגען איז אַ ביסעל וועניגער גזירות אויף אונז און אַ ביסעל מעהר פּרנסה, אָבער עס פאַלט אונז ניט איין צו בעטען, אַז דער אייבערשטער זאָל אונז אומקעהרען צוריק צו אונזער לאַנד און צו אונזער אַמאָליגע גרויסקייט.

50

דעם אַלמן'ס ליעבע

אַ איד אַן עושר איז געוואָרען אַן אַלמן. אין זיין שטאָדט האָט זיך געפונען אַ פיינע פרוי, אַן אַלמנה, וועלכע איז געווען אַ גרויסע סוחר'טע. כאָטש קיין אייגענע געלד האָט זי ניט געהאַט און האָט איהר סחורה גענומען אויף

באַרג. דעם אַלמן איז די פרוי זעהר געפעלען געוואָרען, איז ער צו איהר געקומען און אַזוי געזאָגט:

„קיין נדן פערלאַנג איך ניט פון דיר, אָבער איין זאַך פערלאַנג איך יאָ, און דאָס איז איידער מיר געהען צו דער חופּה, זאָלסטו אויסצאָהלען אַלע דיינע חובות און וועקסלען, און זאָלסט קיינעם ניט בלייבען שולדיג אַ פעניג, כדי איך זאָל ניט דאַרפען צאָהלען דיינע חובות.“

די פרוי האָט איינגעשטימט אויף דעם, אָבער צאָהלען האָט זי זיך ניט געאיילט. ווען אַ קרעדיטאָר פלעגט קומען צו איהר מאָהנען געלד, פלעגט זי ענטוועדער איהם אָבלייגען אויף שפּעטער, אָדער זי פלעגט זוכען אַרונטערצורייסען אַ טייל פון דעם חוב מיט פאַרשידענע טענות. אָט אַזוי האָט זיך די צייט געצויגען און געצויגען און די פרוי איז נאָך אַלץ געוועזען אַ בעלת חוב.

דער אַלמן, זעהענדיג אַז עס נעהמט קיין סוף און אַז די פרוי צאָהלט נאָך אַלץ ניט, איז ער שטילערהייד געגאַנגען צו די קרעדיטאָרען און זיי געגעבען עצות ווי שנעלער איינצומאָהנען זייער געלד פון דער פרוי.

אָבער ווען די פרוי האָט דערהערט פון דעם ווי איהר איינגענער חתן גיט פרעמדע מענשען עצות ווי ביי איהר צו מאָהנען מיט אַלערליי סטראַשונקעס, איז זי געקומען צולויפען מיט איהם האָבען אַ טענה: „ווען פאַר דער חתונה בעהאַנדעלסטו מיך אַזוי, היינט ווי וועט שוין זיין נאָך דער חתונה?“

„ניט ווייל איך האָב געוואָלט דיר שלעכטס טאָהן בין איך געגאַנגען צו דיינע קרעדיטאָרען“, האָט דער אַלמן ערקלערט, „נאָר טאַקע דערפאַר, ווייל איך טוה דיך זעהר ליעבען און וויל אַז מיר זאָלען וואָס פריהער קענען געהן צו אונזער חופּה מיט מזל.“

נ מ ש ל

דעם וואָס דער אייבערשטער ליעבט, דעם שטראָפט ער, כדי ער זאָל וואָס שנעלער בעפרייט ווערען פון זיינע זינד און קענען לעבען גליקליך.

51

געהיילט געוואָרען

אַ רייכער מאן האָט געהאט אַ זוהן, וואָס האָט שטאַרק ליעב געהאט דעם טרונק. דער פאָטער האָט זיך זעהר גענומען צום הארצען וואָס זיין זוהן וואַקסט אַ שיכור, האָט ער געזוכט אַן עצה וואָס צו טאָהן. איינמאָל איז אין שטאָדט געקומען צו פאָהרען אַ גרויסער דאָקטאָר, האָט זיך דער פאָטער געזעהן מיט'ן דאָקטאר און איהם געפרעגט, אפשר קען ער געפינען אַ מיטעל און אויסקורירען זיין זוהן פון דעם חשק צו טרינקען.

„איך קען אייער זוהן אַזוי אויסקורירען, דאָס ער וועט שוין קיינמאָל אפילו ניט וועלען נעהמען אײן איינציגען ביטערן טראָפּען אין מויל", האָט דער דאָקטאר געענטפערט. „אדרבה, ער וועט אַזוי פיינט האָבען משקה, אַז ער וועט דאָס אפילו ניט קענען אָנקוקען."

אַבוואהל דער פאָטער האָט דעם דאָקטאר געגלויבט, אַז זיין זוהן איז שוין אויסקורירט, דאָך האָט ער געהאלטען פאר נויטיג זיין זוהן צו היטען. ער האָט דארום אין הויז ניט געלאָזט אריינגעהמען קיין וויין און קיין שנאַפּס. און עס האָט איהם געפרעהט וואָס זיין זוהן האָט קיינמאָל ניט דערמאָנט, אַז ער וויל אַ גלעזעל וויין, אָדער אַן אנדער משקה.

איינמאָל איז דעם פאָטער איינגעפאלען אַ געדאַנק דעם

זוהן אויסצופרובירען, האט ער איהם געגעבען א גרויסע פלאש און געלד, און האט צו איהם געזאגט: „נא, מיין זוהן, געה אין שענק און הייס אנפילען דיזע פלאש מיט דעם בעסטען וויין."

דער זוהן איז אוועק אין שענק. דער שענקער איז ארונ־טער אין קעלער וואו ער האט געהאלטען די בעסערע וויין. דער זוהן איז דערווייל געבליבען אין שענק ווארטען. דער ריח פון די קרוגען און פלעשער וואס זיינען דארט געשטאנען, זיינען איהם אריין אין נאז און עס איז איהם שטארק ניט גוט געווארען. האט ער מיט גרויס כעס געכאפט א שטעקען און האט גענומען ברעכען די פלעשער און די קרוגען. די משקה האט זיך צוגאסען איבער דעם גאנצען שענק און ווען דער שענקער איז ארויפגעקומען און האט דערזעהען דעם גרויסען שאדען, וואס דער בחור האט איהם געמאכט, איז ער אהן אטהעם אוועקגעלאפען צו זיין פאטער און האט אויסגע־שריען: „קומט זעהן דעם שאדען וואס אייער זוהן האט מיר געמאכט. ער האט דאך מיך בדלות געשטעלט!" אבער דער פאטער האט זיך צולאכט און געענטפערט: „איך באצאהל דיין גאנצען שאדען, פיעל דו וועסט מיר הייסען, ווייל קיין גרעסערע שמחה האסטו מיר היינט ניט געקענט אנזאגען. יעצט זעה איך, אז מיין זוהן איז טאקע באמת געהיילט גע־ווארען."

נ מ ש ל

די זעלבע פראבע האט משה רבינו געמאכט מיט די אי־דען. ער האט געוואלט וויסען אויב זיי האבען נאך חשק צו טאהן די זינד וואס די מדינים האבען זיי געלערענט, אדער זיי האבען שוין חרטה אויף דעם. האט ער זיי געהייסען נעהמען נקמה פון די מדינים, און פון דער נקמה וועט ער זעהן אויב די אידען זיינען נאך פריינד פון די מדינים, אדער די אידען פערהאסען זיי שוין.

52
אַן אונגעבעטער זאָגער

אַ מגיד וואָס האָט געוואוינט אין אַ שטעדטעל פון פער־דאָרבענע מענשען, אויסוואורפען, ליידאַקעס, איז געקומען אין אַ שטאָדט וואו עס האָבען געוואוינט שעהנע מענשען, פיינע בעלי בתים, לומדים און גרויסע עהרליכע אידען. און דער מגיד האָט פאר זיי אָנגעהויבען צו האַלטען זיינע מוסר דרשות. און האָט זיי גענומען מוסר'ן און צייגען וואָס פאר אַ גרויסע שטראָפען עס קומט פאר גנב'ענען, פאר שווינדלען און פאר מחלל שבת זיין. ער האָט זיי געזאָגט, אז מען וועט זיי אַלעמען ברענען אין גיהנום און זיי וועלען געהן אין כף הקלע. האָבען די פערזאַמעלטע געוואָלט איהם צייגען, אז ער איז אַ גרויסער עם הארץ און זיי האָבען איהם גענומען שטעלען קשיות. האָט דער מגיד זיך צושריען: „וואָס פרעגט איהר מיך קשיות? אזוי שטעהט אין דער תורה!“ האָבען די שטאָדט־לייט געזאָגט: „יאָ, אזוי שטעהט עס טאַקע, אָבער צו וואָס ביזטו געקומען אָהער אונז מוסר'ן, האָסט דעם זעלבען מוסר געדאַרפט זאָגען אין דיין אייגענעם שטעד־טעל, וויל פאר דיינע שטאָדט־לייט פאַסט זיך דיין מוסר פיעל בעסער.“

נ מ ש ל

אזוי האָט בלעם געזאָגט וועגען בלק'ן „מן ארם ינחני בלק“, אזש פון ארם האָט מיך בלק געפיהרט צו שילטען די אידען. אָבער די קללות האָבען זיך בעסער געפאַסט אין מיין אייגענער לאַנד, פאר מיינע אייגענע מענשען.“

53
צווישען פראסטאקעס איז ער א גאון

איינער איז געווען א גרויסער צדיק, א למדן, א מופלג, און דערצו א גרויסער חכם אין וועלט־זאכען. פון דעם גאנ־צען געגענד ארום פלעגט מען קומען צו איהם אויף דיני תורה און עצות פרעגען. דער זוהן זיינער איז שוין ניט גע־ווען אזוי געראטען ווי דער פאטער, דען עס איז זעהר זעלטען אז גרויסע מענשען זאלען האבען קינדער וואס זאלען זיין געראטען אין זיי. אמת, א ביסעל לערנען האט דער זוהן געקענט און קיין נאר איז ער אויך ניט געווען, אבער ער איז דאך געווען ווייט פון זיין פאטער.

און גראדע דערפאר ווייל דער זוהן האט געהאט אזא גרויסען פאטער, האט ער אויסגעזעהן אזוי קליין, אונוויסענד און נאריש. דער פאטער האט עס זיך שטארק גענומען צום הארצען. האט ער זיין זוהן אן עצה געגעבען, אז ער זאל זיך אריבערציהען אין א געוויסער קליין שטעדטעל. ערש־טענס, איז יענע שטעדטעל געווען זעהר ווייט פון דער שטאדט וואו דער פאטער האט געוואוינט, און פון פאטער האט מען דארט כמעט גאר ניט געהערט; צווייטענס, זיינען די איינוואוינער פון יענעם שטעדטעל געווען דורכאויס עמי הארץ, פראסטאקעס און חטאתים. צווישען אזעלכע מענשען וועט דער זוהן קענען שיינען . . .

דער זוהן האט געפאלגט די עצה פון זיין פאטער און האט זיך אהין אריבערגעצויגען. באלד האט אנגעהויבען צו קלינגען ארום און ארום, אז אין יענעם און יענעם שטעדטעל געפינט זיך א רב, וואס איז א גרויסער למדן, א גאון עולם, און דערצו איז ער א גרויסער חכם, אזוי ווי שלמה המלך,

און צו זיין גוטסקייט און פרומקייט איז גאָר קיין גלייכען ניטאָ.

נ מ ש ל

אין דעם הייליגען לאנד האָט זיך די גרויסקייט פון אי־דישען פאָלק ניט געקענט ארויסזעהן צוליעב דעם, ווייל מיר זיינען אימער געווען צו נאָהענט צו אונזער גרויסען פאָטער אין הימעל. האָט אונז דער אייבערשטער פערשיקט צווישען די אומות העולם, און ערשט צווישען זיי זעהען זיך ארויס אונזערע גרויסע מעלות.

54

ער געהט מיט'ן אמת

איינער האָט געדארפט טאָהן א שידוך פאר זיין זוהן. האָט מען איהם גערעדט פון אן אנדער שטאָדט מיט דער טאָכטער פון א פיינעם בעל הבית. דער פאָטער האָט גע־וואָלט אליין פאָהרען און זעהן פריהער די מחותנים מיט דער כלה, דערווייל האָט מען איהם אָנגערעדט, אז דער כלה'ס פאָטער איז זעהר אָרים און אז ער וועט ניט קענען סילוק'ן דעם נדן. אָבער דער שדכן האָט געוועהנליך געאַרבייט אויף אַלע כלים און האָט אויסגעפיהרט, אז דער פאָטער פון דעם בחור זאָל דאך פאָהרען און אנקוקען די מענשען אין א בע־שטימטען טאָג.

אויפ'ן וועג טראַכט זיך דער פאָטער פון דעם בחור: זיי ערוואַרטען מיך אין א בעשטימטען טאָג, מסתמא וועלען זיי יענעם טאָג צופוצען די הויז מיט געליהענע זאכען, ווי דער שטייגער איז, און אליין וועלען זיי זיך אויך אָנטאָהן אין געליהענע קליידער, ווי עס פיהרט זיך ביי אָרימע מענשען,

ווען א מחותן קומט זעהן א כלה. אבער אז ער איז געקו־מען אין הויז, האט ער געזעהן די כלה, איהרע עלטערען און זייערע אנדערע קינדער נעהען אבגעריסען און אבגעשליסען. און אין הויז האט זיך דער דלות ארויסגעזעהן פון יעדען ווינקעלע. יעצט האט ער איינגעזעהן אז זיי זיינען אמת ארים און אז אויף נדן איז גאר קיין האפנונג ניטא.

אבער דאס גופא איז דעם גאסט שטארק געפעלען גע־ווארען. ער האט זיך אזוי געטראכט: זיי האבען דאך גע־וואוסט אז איך וועל היינט קומען, און זיי האבען דאך גע־קענט זיך פערפוצען אין געליהענע זאכען און מיך אבנארען, אבער זיי האבען דאס ניט געטאהן, זיינען זיי דאך פיינע ארענטליכע מענשען וואס האבען ליעב צו געהן מיט דעם אמת, און קיין בעסערען שידוך פאר מיין זוהן דארף איך טאקע ניט.

נמשל

דער אייבערשטער האט אליין געהייסען משה'ן אז ער זאל שיקען מרגלים צו זעהן דאס לאנד וואס ער האט געוואלט משדך זיין די אידען. ער, כביכול, האט געוואוסט ווען די מרגלים וועלען קומען, און ער האט דאך געקענט מאכען אז דאס לאנד זאל אויסזעהן אין זייערע אויגען גוט און שעהן אין אלע פרטים, אהן פעהלערען, אבער ער האט דאס ניט געטאהן, ווייל דער אייבערשטער געהט נאר מיט'ן אמת.

55
אַ פּאַטער פֿערגעסט ניט

אַ פאַטער איז איינמאָל אין כעס געוואָרען אויף זיין זוהן. האָט ער איהם אַרויסגעטריבען פון הויז. דער זוהן איז אַוועק צו אַ שכן און איז ביי איהם געשטאַנען אַ טאָג, צוויי. אויפ'ן דריטען טאָג זאָגט צו איהם דער שכן: „נו, פיעל איז דער שיעור צו שטעהן ביי מיר. געה אַהיים און בעט זיך איבער מיט דיין טאַטען, וועסטו קענען זיין אין דער היים.“ אָבער דער אינגעל האָט ניט געוואָלט געהן. „ניין,“ האָט דער אינגעל געזאָגט, „איך וועל ניט געהן איבערבעטען מיין טאַטען. דער טאַטע וועט קומען צו מיר און מיך אי־בערבעטען. איהר לאָזט מיך נאָר וואַרטען אַ ביסעל.“

דער שכן האָט דעם אינגעל געלאָזט שטעהן ביי זיך נאָך אַ פּאָר טעג, אָבער זעהענדיג, אַז זיין פּאַטער קומט נאָך אַלץ ניט, האָט ער געזאָגט צום אינגעל: „וואָס ווילסטו האָבען פון מיר? דו זעהסט דאָך, אַז דיין טאַטע וויל דיך מעהר ניט קענען. ער האָט זיך אודאי פערגעסען אָן דיר.“

איז דער אינגעל אַרויס פון שכן'ס הויז אַ וויינענדיגער. ער האָט זיך אַ ווייל'ע אַרומגעדרעהט אין גאַס און איז נאָכ־דעם צוריקגעקומען און געזאָגט:

„אַט וועט איהר זעהן, אַז איך האָב רעכט, און דער טאַטע וועט טאַקע קומען מיך איבערבעטען!“

„פון וואַנעט ביזטו עס אַזוי זיכער?“ האָט דער שכן געפרעגט.

„די מעשה איז אַזוי,“ האָט דער אינגעל גענומען ער־קלערען. „ווען איך בין פערביי־געגאַנגען מיין טאַטענ'ס הויז, האָב איך דורכ'ן פענסטער געזעהן ווי ער זיצט ביים טיש

און עסט מיטאָג. ביי זיין רעכטער האַנד זיצט דער מלמד וואָס לערנט מיט מיר חומש, און ביי זיין לינקער האַנד זיצט דער יונגערמאַן, וואָס לערנט מיך שרייבען און רעכנען. און ווידער האָב איך געזעהן, אז אויפ'ן וואַנד הייננט נאָך דער קאַנטשיק, מיט וועלכען דער טאַטע שטראָפט מיך אמאָל, ווען איך פאַרזינדיג זיך. פרעג איך איך, ווען דער טאַטע וואָלט אָן מיר פאַרגעסען און ער וואָלט מיך מעהר ניט וועלען קענען, טאָר צו וואָס האָלט ער נאָך די צוויי אומזיסטע פרעסער ביי זיין טיש און צו וואָס הייננט נאָך דער קאַנטשיק אויף דעם זעלבען אָרט? דאַרפט איהר דאָך פון דעם פאַרשטעהן, אז דער טאַטע דענקט נאָך מיך צוריק צו האָבען פאַר א זוהן און ער האָט אָן מיר גאָרנישט פערגעסען."

נ מ ש ל

דער פערטריבענער זוהן, דאָס זיינען מיר, אידען. די לעהרער, דאָס זיינען די אומות העולם, וואָס דער אייבערשטער האָלט אויס אום זיי זאָלען קנעלען מיט אונז. און אזוי לאַנג ווי דער אייבערשטער האַלט אויס דיעזע „מלמדים" מיט אַל דאָס גוטס, און זיין קאַנטשיג איז נאָך אויפ'ן אָרט, איז א סימן, אז ער האָט אונז נאָך ניט פערגעסען, און אז ער וועט אונז צוריקברייננען אין זיין הויז.

56
אַז אַ מלך קומט צו גאַסט

א מלך וואָס האָט געקיניגט איבער א סך פּראָווינצען האָט אין יעדער גרויסער שטאָדט געהאַט א פּאַלאַסט און אין יעדען פּאַלאַסט — א קאַרעטע מיט פערד, און א קוטשער מיט דיענער. פלעגט ער פריהער פערברייננען אין איין שטאָדט,

און אז עס איז געקומען די צייט צו פאַהרען אין אַן אַנדער שטאָדט, פלעגט ער הייסען איינשפּאַנען זיין קארעטע, און די דיענער פלעגען איהם אָבפּיהרען אין דער אַנדער שטאָדט.

אַ צייט שפּעטער האָט דער מלך געמאַכט אַן ענדערונג. ווען ער איז אָבגעזעסען אַ צייט אין איין שטאָדט און האָט געוואָלט פאַהרען אין אַן אַנדער שטאָדט, האָט ער ניט גע־נומען די קארעטע פון דער שטאָדט וואו ער איז געזעסען, נאָר ער האָט געלאָזט ברייננגען אַ קארעטע מיט פערד, אַ קוטשער און דיענער פון דער שטאָדט וואוהין ער האָט געדאַרפט קו־מען. און אַז מען האָט איהם געפרעגט וואַרום ער טהוט דאָס אַזוי, האָט דער מלך געענטפערט:

„איך האָב זיך דערוואוסט, אַז יעדען מאָל וואָס איך פערלאָז אַ שטאָדט און די קארעטע קומט צוריק אַ ליידיגע, אַהן מיר, נעהמען זיך די שטאָדט־מענשען צום הארצען און טרויערען און בענקען נאָך מיר. דאַרום האָב איך איינגע־פיהרט, אַז די שטאָדט וואוהין איך דאַרף קומען, זאָל נאָך מיר שיקען אַ קארעטע, און ווען די קארעטע פאַהרט אוועק פון שטאָדט אַ ליידיגע און קומט צוריק אַ פולע איז, ערש־טענס, די שמחה פון מיין אַנקומען אַ סך גרעסער, און ווען איך פאַהר אוועק זעהט עס זיך ניט אַזוי אָן.“

נ מ ש ל

אימער דאַרף אַ מענש זוכען צו שפּאַרען פערדרוס פאַר זיינע מיטמענשען.

57

די גזלנים קומט אַ דאַנק

אַ גענעראַל האָט געהערט אַז אין אַ ווייטער לאַנד גע־
פינט זיך אַ מאַן וואָס האָט אויסגעפונען אַזאַ זאַלב, דאָס
ווען איינער בעשמירט זיין לייב מיט דעם, קען איהם קיין
קויל ניט שעדיגען. די קויל גליטשט זיך ארונטער פון לייב.
האָט דער גענעראַל געמאַכט גרויסע הוצאות, האָט געררייזט
וואָכען לאַנג ביז ער איז געקומען צו יענעם מאַן, און נאָכ־
דעם ווי ער האָט איהם בעצאָהלט אַ גרויסע סומע געלד האָט
ער בעקומען דעם זאַלב.

אויפ׳ן וועג צוריק אַהיים, זיינען דעם גענעראַל בעפאַ־
לען גזלנים און האָבען אויף איהם געשאָסען פון זייערע ביק־
סען. אָבער די קוילען זיינען ניט דורכגעגאַנגען זיין קער־
פּער און דער גענעראַל איז געבליבען לעבען. ווען די גזלנים
האָבען געזעהן אַז זייערע קוילען האָבען ניט געווירקט און
דער גענעראַל לעבט נאָך, האָבען זיי געמיינט, אַז ער איז אַ
מכשף און זיי האָבען גענומען לויפען אין גרויס שרעק. אָבער
דער גענעראַל האָט צו זיי געשריען און גערופען: „קומט
אַהער, ברידער, איך וועל אייך גאָרנישט טאָהן. קומט אַהער!"
און אַז זיי זיינען צו איהם צוגעקומען, האָט ער אַרויסגענומען
פון זיין וואָגען אַ פלאַש משקה און זיי געגעבען צו טרינקען.
האָבען זיך די גזלנים געוואונדערט און זיי האָבען געפרעגט
דעם גענעראַל:

„מיר פערשטעהען ניט וואָרום איהר צייגט אונז אַזוי
פיעל פריינדשאַפט? מיר האָבען אייך געוואָלט דערשיסען
און אייך נאָכדעם בערויבען, און איהר גיט אונז גאָר משקה!"

„אייך קומט אַ גרויסער דאַנק," האָט דער גענעראַל גע־

ענטפערט. „איך וועל אייך דאָס ערקלערן. איך האָב גע־מאַכט אַ לאַנגע רייזע און אויסגעגעבן אַ סך געלד אויף אַ זאַלב וואָס בעשיצט דעם מענשען פון קוילען. אָבער איך בין אַלץ געווען אין ספק, אויב דער מיטעל איז טאַקע אַ ריכ־טיגער. שיסען אויף זיך אַליין אום אויסצופּרובירען דעם מיטעל האָב איך מורא געהאַט, טאָמער טויג דער מיטעל ניט. אָבער דאָ זייט איהר געקומען און אויסגעשאָסען אויף מיר גאָר אונגעריכט, און דורכדעם האָב איך זיך דערוואוסט אַז דער מיטעל איז אַ ריכטיגער, קומט אייך טאַקע אַ גרויסער דאַנק.“

נ מ ש ל

די אידען האָבען געוואוסט, אַז זיי זיינען אַ געבענשטע פאָלק, וואָס אַ קללה אויף זיי קען ניט האָבען קיין קיום, אָבער זיי זיינען נאָך ניט געווען אין דעם זיכער. דערפאַר אַז בלעם איז געקומען זיי שילטען, און פון זיינע קללות האָבען זיך אויסגעלאָזען ברכות, האָבען זיי זיך שטאַרק געפרעהט.

58
צוויי שמחות

אין אַ שטאָדט זיינען געווען צוויי רייכע בעלי בתים: איינער האָט געהאַט אַ זוהן, אַ וואויל לערנער, וואָס אַלע האָ־בען זיך געבענשט מיט איהם, און דער אַנדערער האָט גע־האַט אַ זוהן וואָס איז געווען אַ שלעכטער, אַ צולאָזענער, אַ גנב און אַ שווינדלער. דער גוטער בחור האָט מיט דער צייט בעקומען סמיכה אויף רבנות און דער שלעכטער איז פער־משפט געוואָרען צו זיצען אין תפיסה.

איינמאָל האָבען די צוויי בעלי בתים געמאַכט אַ שמחה

פאר זייערע קינדער. איינער האָט זיך געפרעהט מיט דעם וואָס זיין זוהן האָט בעקומען סמיכה און איז געוואָרען א רב, האָט ער געמאכט א גרויסארטיגע סעודה און האָט איינ־געלאדען פריינד. די פריינד האָבען געבראכט רייכע מתנות, דער בחור האָט געזאָגט א שעהנע דרשה. אלע האָבען גע־געסען און געטרונקען און געוואונשען די עלטערען, אז זיי זאָלען זייער זוהן אין גיכען פיהרען צו דער חופה.

דער אנדערער בעל הבית האָט געמאכט א שמחה, ווייל זיין זוהן וועלכער איז געזעסען אין תפיסה פאר ניט שעהנע מעשים, איז ווי דורך א נס בעפרייט געוואָרען, האָט ער אויך געמאָכט א סעודה פאר זיינע פריינד. מען האָט זיך אויך געפרעהט און מען האָט געוואונשען די עלטערען אז זיי זאָלען מעהר קיין צער ניט האָבען פון זייער זוהן.

איז גראדע אין דער שטאָדט געווען איינער, א ליץ, וואָס איז געגאנגען צוביידע שמחות. און יעדען איינעם פון די טאטעס האָט ער געוואונשען די זעלבע ברכה: „דער איי־בערשטער זאָל געבען, אז איהר זאָלט מאכען אזעלכע שמחות ביי די אנדערע קינדער אייערע.“

נ מ ש ל

גליקען זיינען דאָ פערשיעדענע. עס זיינען דאָ אזעלכע גליקען וואָס מען וויל ניט, אז זיי זאָלען טרעפען נאָך אמאָל.

59
„לאלנך"

אן ארימאן האט געהאט אן ערוואקסענע טאכטער, וועל־כע איז שוין צייט געווען חתונה צו מאכען, אבער ער האט ניט געהאט פאר איהר קיין נדן. איז ער געקומען צו זיינעם א ברודער, א רייכער מאן, איהם געבעטען ער זאל איהם אבי־סעל אויסהעלפען. דער רייכער ברודער האט איהם געגעבען א סומע געלד און דער ארימאן איז אוועק אהיים, גאנץ צו־פריעדען.

גראדע איז דאן געווען פאר יום טוב. און אזוי ווי זיין ווייב, זיין טאכטער און ער אליין האבען ניט געהאט קיין גאנ־צען מלבוש אויף זיך, האט ער גענומען פון דעם געלד וואס זיין ברודער האט איהם געגעבען און אויסגעקליידט זיך, זיין ווייב און זיין טאכטער. פאר איין וועג האט ער געלאזט א ביסעל פעררריכטען די הויז און צוגעקויפט א ביסעל מע־בעל, ווייל טאמער קומט צו זיי א חתן און ער וועט זעהן דעם דלות אין הויז וועט איהם דער שדוך ניט געפעלען זיין.

דערוויייל איז ביי איהם אוועק דאס גאנצע ביסעל געלד וואס זיין ברודער האט איהם געגעבען אויף נדן. האט דער ארימאן ווידער געוואלט געהן צום רייכען ברודער בעטען געלד.

„געה ניט!" האט א פריינד צו איהם געזאגט. „ווען דיין ברודער וועט זיך דערוויסען אז דו האסט יענע געלד וואס ער האט דיר געגעבען אויף נדן אויסגעגעבען אויף אנ־דערע זאכען וועט ער דיר מעהר ניט געבען אפילו א גראשען. דען מיט וואס איז ער זיכער, אז דו וועסט ווידער ניט אויס־ברייננען דאס געלד? דו זעה צו קריגען א חתן פאר דיין

טאַכטער אָהן נדן. עס הייסט זאָלסט איהם די נדן צוזאָגען צו געבען נאָך דער חתונה, און שפּעטער, נאָך דער חתונה מיט מזל, זאָלסטו ברענגען דיין איידים צו דיין רייכען ברו־דער, איהם דערצעהלען דעם גאַנצען אמת און צו איהם זאָ־גען: ניט פאַר זיך בעט איך דאָס געלד, נאָר פאַר מיין איידים, און אויב דו ווילסט ווידער געבען קענסטו עס געבען גלייך צו מיין איידים אין האַנד אריין."

נ מ ש ל

מיר, אידען, האָבען שוין לאַנג אויפגעגעסען אונזער זכות, און דארום בעטען מיר ביי דעם אייבערשטען „לא לנו" — נים פון אונזערט־וועגען שיק אונז דיין הילף, נאָר צוליעב דעם כבוד פון דיין אייגענעם נאָמען.

60
אַ ווארנונג, ניט אַ שטראָף

א גרויסער גביר האָט געהאַט א זוהן, א בן יחיד. פלעגט ער פאַר איהם מאַכען די טייערסטע קליידער פון די פיינסטע שטאָפען. איינמאָל האָט ער פאַר דעם בן יחיד געמאַכט א זעהר פיינעם בגד פון דעם טייערסטען זייד, נאָר דעם אונ־טערשלאַק האָט ער געמאַכט פון איינפאַכען ליינוואַנט. דעם ערשטען טאָג וואָס דער אינגעל איז אַרויס אין גאַס אין דעם נייעם מלבוש, איז ער צוריקגעקומען אַהיים מיט זיין מלבוש פול פלעקען און בלאָטע. האָט עס דעם פאָטער זעהר שטאַרק פערדראָסען. ערשטענס איז איהם געווען א שאַד דער מלבוש וואָס האָט געקאָסט א סך געלד, און נאָך מעהר האָט איהם פערדראָסען זיין זוהן'ס נאַכלעסיגקייט, וואָס ער האָט נים געוואוסט ווי צו שעצען אזא שעהנעם בגד. דער פאָ־

טער האָט געטראַכט פון אַ פּלאַן ווי אָנצולערנען דעם נאַריי־שען איינגעל. איז איהם איינגעפאַלען ער זאָל אויסקערען דעם בגד מיט דעם אונטערשלאַק ארויס, און אַזוי זאָל ער דעם איינגעל טראָגען.

אַז דער איינגעל האָט זיך בעוויזען אין גאַס, האָבען זיי־נע חברים געלאַכט פון איהם. אויך עלטערע מענשען האָ־בען ניט געקענט פערשטעהן ווי אַזוי אַזאַ רייכער מאַן לאָזט עס זיין זוהן אַרומגעהן אין אַן אויסגעקעהרטען בגד, צו לייטישע געלעכטער. האָבען זיי געמיינט אַז דער גביר טהוט עס אויס קאַרגשאַפט, עס הייסט, ער וויל ניט אַז דער זוהן זאָל אַזוי גיך אויסטראָגען דעם בגד. איז געקומען איי־נער, אַ נאָהנטער פריינד, און האָט גע'מוסר'ט דעם גביר: „ווי קומט עס וואָס איהר זייט געוואָרען אַזוי שלעכט צו איי־ער איינציגען קינד?" האָט איהם דער גביר געענטפערט:

„דאָס איז דער איינציגער מיטעל איהם צו מאַכען צו פערשטעהן אַז ער זאָל וויסען ווי צו שעצען אַ שעהנעם בגד. ער איז מיר צו ליעב און צו טייער, אַז איך זאָל איהם געבען אַ שווערע שטראָף. עס איז גענוג פאַר איהם אַ ווארנונג."

נ מ ש ל

צרות און קראַנקהייטען וואָס קומען אויף אַ מענשען און קעהרען איהם אויס אויף זיין לינקער זייט, מאַכענדיג פון זיינע גליקען אונגליקען, איז אַ ווארנונג אַז ער זאָל זיך בעסער אויפפיהרען. און נאָכדעם ווערט דער בגד צוריק אויסגעקעהרט אויף דעם ריכטיגען זייט: פון די אונגליקען ווערען ווידער גליקען.

61
דער קלוגער דיענער

א מלך האָט איינמאָל אין א יום־טוב אויסגעטיילט זילבערנע כלים אלס מתנות צו זיינע טרייע דיענער. איי־נער פון די דיענער האָט בעמערקט אז די כלי, וואָס דער מלך האָט איהם געגעבען איז ניט פון עכטען זילבער אזוי ווי די אנדערע, נאָר א געפעלשטע. האָט עס איהם פערדראָסען. ווארום זאָל ער זיין ערגער פון די אנדערע דיענער? אָבער ווי זאָגט מען דעם מלך אז דער זילבער איז געפעלשטער? איז דעם דיענער איינגעפאלען אזא געדאנק. ער האָט געזאָגט צום מלך: „איך וויל ניט נעהמען ביי דיר די מתנה אומ־זיסט, כדי עס זאָל ניט הייסען, אז דו בעצאָהלסט מיר פאר מיין טרייהייט. און מיין גרעסטער פערגעניגען איז דיר צו דיענען אזוי, אָהן א לוין. דארום בעט איך דיך, אז דו זאָלסט ביי מיר נעהמען פאר דער כלי כאָטש איין זילבער־נעם טאלער. וועל איך פון דיר האָבען אן אנדענקען און עס וועט ניט הייסען אז דו האָסט מיר דאָס געגעבען אומזיסט.“

דער מלך איז געווען צופריעדען און דער דיענער האָט איהם געגעבען א טאלער. אָבער ווען דער מלך האָט דעם טאלער בעטראכט, האָט ער געזאָגט: „עס איז דאָך אָבער א פאלשער!“

„עס איז אזוי ווי דיין מתנה,“ האָט דער דיענער גע־ענטפערט.

נ מ ש ל

אפילו צו זאָגען אן אמת, דארף מען אויך וויסען ווי צו זאָגען.